

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступінь «Магістр»

на тему: «**ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙ У**
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЬВІВСЬКОЇ
ОБЛАСТІ»

Виконав: студент 2 курсу, групи ЕК-61

Спеціальності 051 «Економіка»
(шифр і назва)

Загородній Леонід В'ячеславович

Керівник: Василина О.Р., к.е.н., доцент
(Прізвище та ініціали)

Рецензент: Садура О.Б., к.е.н., доцент
(Прізвище та ініціали)

ДУБЛЯНИ 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ

Освітній ступінь Магістр
Спеціальність 051 «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
економіки
(назва кафедри)

(підпис)

Сиротюк Г.В.

(прізвище, ім'я, по батькові)

“04” березня 2024 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу студента
Загороднього Леоніда В'ячеславовича
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: **Ефективність інвестицій у сільськогосподарських підприємствах Львівської області**
2. Керівник роботи: Василина О.Р., к.е.н доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЛНУП від “16” жовтня 2024 року № 740/ к-с

2. Строк подання студентом роботи до “04” січня 2025 року
3. Вихідні дані до роботи нормативно-законодавчі акти, літературні джерела, дані сільськогосподарських підприємств, статистична звітність.

---

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретико-методологічні засади ефективності інвестицій сільськогосподарських підприємств
  - 1.1. Економічна сутність і класифікація інвестицій
  - 1.2. Теоретичні засади та особливості формування ефективності інвестицій сільськогосподарських підприємств
  - 1.3. Методичні підходи до визначення ефективності інвестицій сільськогосподарських підприємств.
2. Оцінка ефективності інвестицій сільськогосподарських підприємств Львівської області.
  - 2.1. Сучасні умови та напрями інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств.
  - 2.2 Загальна характеристика аграрного сектору Львівської області
  - 2.3 Оцінка інвестиційної діяльності аграрних підприємств Львівської області
3. Шляхи підвищення ефективності інвестиційної діяльності аграрних підприємств Львівської області.
  - 3.1 Перспективні напрями для залучення інвестицій в аграрний сектор Львівщини.

3.2 Інвестиційний механізм стимулювання екологічних проєктів у сільськогосподарських підприємствах

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): рисунки, таблиці, схеми

6. Дата видачі завдання "04" березня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проєкту (роботи)	Строк виконання етапів проєкту (роботи)
1	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для кваліфікаційної роботи).	квітень-травень 2024 р.
2	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	червень-липень 2024 р.
3	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Розробка питань з охорони праці та захисту населення. Розробка питань з охорони природи (написання економічної частини роботи; висновків і пропозицій з реалізації роботи; питань з охорони праці і захисту населення та охорони природи; кінцеве редагування пояснювальної записки; оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	серпень-жовтень 2024 р.
4	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача пояснювальної записки керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	листопад 2024 р.
5	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень у графічній частині).	грудень 2024 р.

Студент _____
(підпис)

Загородній Л.В.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис)

Василина О.Р.
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Розглядаються теоретико-методологічні засади ефективності інвестицій сільськогосподарських підприємств, проводиться оцінка ефективності інвестицій сільськогосподарських підприємств Львівської області, а саме аналізуються сучасні умови та напрями інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, окреслено шляхи підвищення ефективності інвестиційної діяльності аграрних підприємств Львівської області, тобто перспективні напрями для залучення інвестицій в аграрний сектор Львівщини.

SUMMARY

The theoretical and methodological foundations of the efficiency of investments of agricultural enterprises are considered, an assessment of the efficiency of investments of agricultural enterprises of the Lviv region is carried out, namely, the modern conditions and directions of investment activity of agricultural enterprises are analyzed, ways of increasing the efficiency of investment activity of agricultural enterprises of Lviv region are outlined, that is, promising directions for attracting investments in the agricultural sector of Lviv region.

Key words: agricultural enterprises, investments, efficiency of investments, innovative technologies, investment policy

УДК 332.02:631.11

Кваліфікаційна робота магістра: 81 с. текстової частини, 17 рисунків, 10 таблиць, 36 джерел.

Ефективність інвестицій у сільськогосподарських підприємствах Львівської області. Загородній Л. В. Кваліфікаційна робота. Кафедра економіки. Дубляни, Львівський НУП, 2025.

Розглядаються теоретико-методологічні засади ефективності інвестицій сільськогосподарських підприємств, проводиться оцінка ефективності інвестицій сільськогосподарських підприємств Львівської області, а саме аналізуються сучасні умови та напрями інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, окреслено шляхи підвищення ефективності інвестиційної діяльності аграрних підприємств Львівської області, тобто перспективні напрями для залучення інвестицій в аграрний сектор Львівщини.

У результаті запровадження запропонованих заходів очікується підвищення ефективності інвестицій у сільськогосподарських підприємств на основі зміцнення виробничого потенціалу, удосконалення структурних компонентів, перехід на інноваційні технології, формування та використання високопрофесійного інтелектуального людського капіталу та соціально-економічний розвиток села з урахуванням соціально-економічних потреб суспільства та природних умов господарювання регіону

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства, інвестиції, ефективність інвестицій, інноваційні технології, інвестиційна політика

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	8
1.1. Економічна сутність і класифікація інвестицій.....	8
1.2 Теоретичні засади та особливості формування ефективності інвестицій сільськогосподарських підприємств	24
1.3. Методичні підходи до визначення ефективності інвестицій сільськогосподарських підприємств	28
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.	33
2.1. Сучасні умови та напрями інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств	33
2.2 Загальна характеристика аграрного сектору Львівської області.....	42
2.3 Оцінка інвестиційної діяльності аграрних підприємств Львівської області	52
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	60
3.1 Перспективні напрями для залучення інвестицій в аграрний сектор Львівщини.	60
3.2 Інвестиційний механізм стимулювання екологічних проєктів у сільськогосподарських підприємствах.....	64
ВИСНОВКИ	76
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК.....	78

ВСТУП

Необхідною умовою ефективного та сталого розвитку галузей народного господарства є наявність достатніх інвестицій, а рівень інвестиційної привабливості є одним з найважливіших показників загальноекономічної ситуації і перспектив розвитку економіки країни та регіонів зокрема. Аграрний сектор є економічно та соціально значимою галуззю економіки для регіонів України, проте вона залишається малопривабливою для більшості інвесторів. Сучасне інвестування в сільське господарство і зростання його інвестиційної привабливості стримуються гострим дефіцитом фінансових ресурсів, слаборозвиненою матеріально-технічною базою, низьким платоспроможним попитом населення. Зростання інвестицій є одним з основних факторів забезпечення економічного розвитку аграрного сектору і регіонів в цілому, підвищення якості життя населення сільських населених пунктів, модернізація регіональної технічної та технологічної бази, необоротних активів господарств корпоративного сектору аграрної економіки. З метою підвищення ефективності науково-технічного потенціалу аграрного сектору України, необхідним є збереження, подальший розвиток і зміцнення його науково-технічного потенціалу, підвищення ефективності його діяльності; надання на конкурсній основі державної підтримки найбільш перспективних наукових досліджень, що мають істотне значення для розвитку сільського господарства; формування ринкових відносин в науково-технічній сфері при розробці та реалізації досягнень науки і техніки.

Реалізація ефективної стратегії матеріально-технічного забезпечення сільського господарства є системною проблемою і вимагає комплексного вирішення наступних проблем: поетапного підвищення рівня державного та регіонального фінансування програм підтримки сільськогосподарських підприємств; підвищення результативності регіонально-галузевої аграрної науки і створення потужного пакета конкурентоспроможних інновацій

(нових агро- і біотехнологій); селекційних досягнень у рослинництві і тваринництві, сучасних технічних комплексів, адаптованих до умов конкретної ґрунтово-кліматичної зони); формування економічних механізмів стимулювання попиту сільськогосподарських підприємств на інноваційну продукцію в сфері матеріально-технічного забезпечення, пільгове кредитування ресурсів і кредитної підтримки техніко-технологічного оновлення; підвищення рівня капіталізації інтелектуальної власності через введення її об'єктів в господарський оборот і подальше використання результатів, отриманих від їх використання, на фінансування науково-дослідних розробок; створення гнучкої сучасної регіональної агросервісної інфраструктури, здатної разом з відповідної загальнодержавної інфраструктурою забезпечувати впровадження у виробничий процес нових елементів матеріально-технічного забезпечення аграрного виробництва.

Завданням роботи є визначення теоретико-методологічних засад ефективності інвестицій сільськогосподарських підприємств, аналіз інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств Львівської області, а також шляхи підвищення ефективності інвестиційної діяльності аграрних підприємств Львівської області. **Об'єктом** дослідження обрано сільськогосподарські підприємства Львівської області, а також їх інвестиційна діяльність.

Метою роботи є розробка практичних рекомендацій щодо формування інвестиційної стратегії та підвищення ефективності інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств Львівської області.

Наукова новизна одержаних результатів визначається в обґрунтуванні теоретичного і методологічного засад ефективності інвестицій сільськогосподарських підприємств, а також у розробці рекомендацій, спрямованих на підвищення інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Економічна сутність і класифікація інвестицій

Підвищення ефективності використання ресурсів і підвищення конкурентоспроможності продукції галузі за вартісними та якісними показниками є результатом глибоких організаційно-економічних трансформацій та заходів, спрямованих на формування ринкових засад господарювання в агропромисловому виробництві країни. Для успішного розвитку агропромислових підприємств активна інвестиційна діяльність стала ключовою.

Вирішення проблеми забезпечення розвитку економіки ресурсами та їх розумне та ефективне використання є важливими для досягнення економічного зростання. Таким чином, питання інвестицій почали виникати разом із зародженням економічних відносин. Протягом останніх чотирьох століть різноманітні аспекти сутності, природи, ефективності та пов'язаних із цими поняттями явищами та процесами стали найважливішими предметами досліджень у сфері економіки. Проблема інвестицій дуже різноманітна та складна, тому існує багато теоретичних підходів до її вирішення. З розвитком економічних відносин змінилися підходи до визначення цінності інвестицій, джерел їх формування, їх ролі у відтворювальному процесі та їх місця в державній політиці. У результаті фокус дослідження перемістився з макrorівня на мікрорівень, з обігу до виробничої та невиробничої діяльності, а також до політичних, психологічних, соціальних та інших факторів. Більшість дослідників вважають, що латинські слова «invest» — «вкладати» або «investio» — «одягати», є джерелом значення терміну «інвестиції» [14]. Дослідження показали, що твердження про те, що цей термін походить з латинської, недостатньо обґрунтовані, оскільки жодне джерело не містить

посилань чи згадки про відповідну практику. Отже, слід вважати, що хоча термін «інвестиції» виник кілька століть тому, він більш-менш сучасний, а те, як він зараз розуміється, сформувався в процесі розвитку капіталістичних відносин і міжнародного руху капіталу.

Завдяки об'єктивній складності сутнісної основи категорії «інвестиції» існує певна суб'єктивність у підходах до її дослідження. Це пов'язано з завданнями, методичним інструментарієм, рівнем розвитку економіки та науково-технічним прогресом, які доступні. Це призвело до широкого спектру інтерпретацій концепції «інвестиції» [12].

І.О. Бланк визначив «інвестиції підприємства» як «вкладення капіталу в усіх його формах в різні об'єкти (інструменти) його господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного чи позаекономічного ефекту, реалізація якого базується на ринкових принципах і пов'язана з факторами часу, ризику та ліквідності» у сучасній українській економічній літературі[30]

Нормативно-правова фіксація даного поняття в чинному законодавстві України відображена таким чином: «Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект» [31] Згідно із ст. 1 Закону України «Про інвестиційну діяльність», до цінностей, що можуть бути інвестиціями, належать: кошти, цільові банківські вклади, паї, цінні папери; рухоме та нерухоме майно; майнові права, в тому числі інтелектуальної власності; "ноу-хау"; інші цінності [31].

Дослідження основних економічних характеристик, що визначають поняття «інвестиції», є необхідним для отримання глибокого розуміння категорії, оскільки часто виникають дискусійні моменти та неточності, пов'язані з неповним врахуванням потенційних ознак інвестицій. Детермінація інваріантності форм інвестицій, найчастіше грошової, є однією з найпоширеніших інтерпретацій економічної сутності інвестицій [33, 34].

Однак сучасні фінансово-господарські умови підприємницької діяльності значно розширюють інструментарій процесу інвестування та форми інвестицій, включаючи нерухоме майно, нематеріальні активи та людські знання та навички.

Часто автори ототожнюють термін «інвестиції» з «капітальними вкладеннями». Це пов'язано з тим, що саме останнє поняття, відоме як «довгострокове вкладення капіталу у різні галузі капіталістичної економіки (сільське господарство, транспорт та інші галузі) у межах країни або за кордоном для одержання найвищого прибутку» [20] або як витрати на відтворення основних фондів (С.Я. Огородник [32], М.А. Пессель, П.Д. Подшиваленко [30], Т.С. Хача. Отже, у 90-х роках минулого століття науковці підтримували думку про те, що «інвестиції» та «капітальні вкладення» не є синонімами. У міру розвитку економічної думки один із видів інвестицій був визначений як «капітальні вкладення». Інвестиції, згідно з Законом України «Про інвестиційну діяльність», є всіма видами майна та інтелектуальної власності, які вкладаються в бізнес або інші види діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціальних або екологічних ефектів [1]. У більш вузькому розумінні інвестиції – це інвестування власного чи залученого капіталу в компанію, проект або соціально-економічну програму з метою отримання очікуваного ефекту. Інвестором може бути фізична особа, юридична особа чи держава, яка має на меті інвестувати. Інвестиції можуть бути державними, тобто отримані з державного бюджету або інших державних фінансових джерел, або іноземними, тобто залучені у вітчизняні підприємства іноземними інвесторами, іншими державами чи іноземними компаніями, банками, підприємствами та т. д.

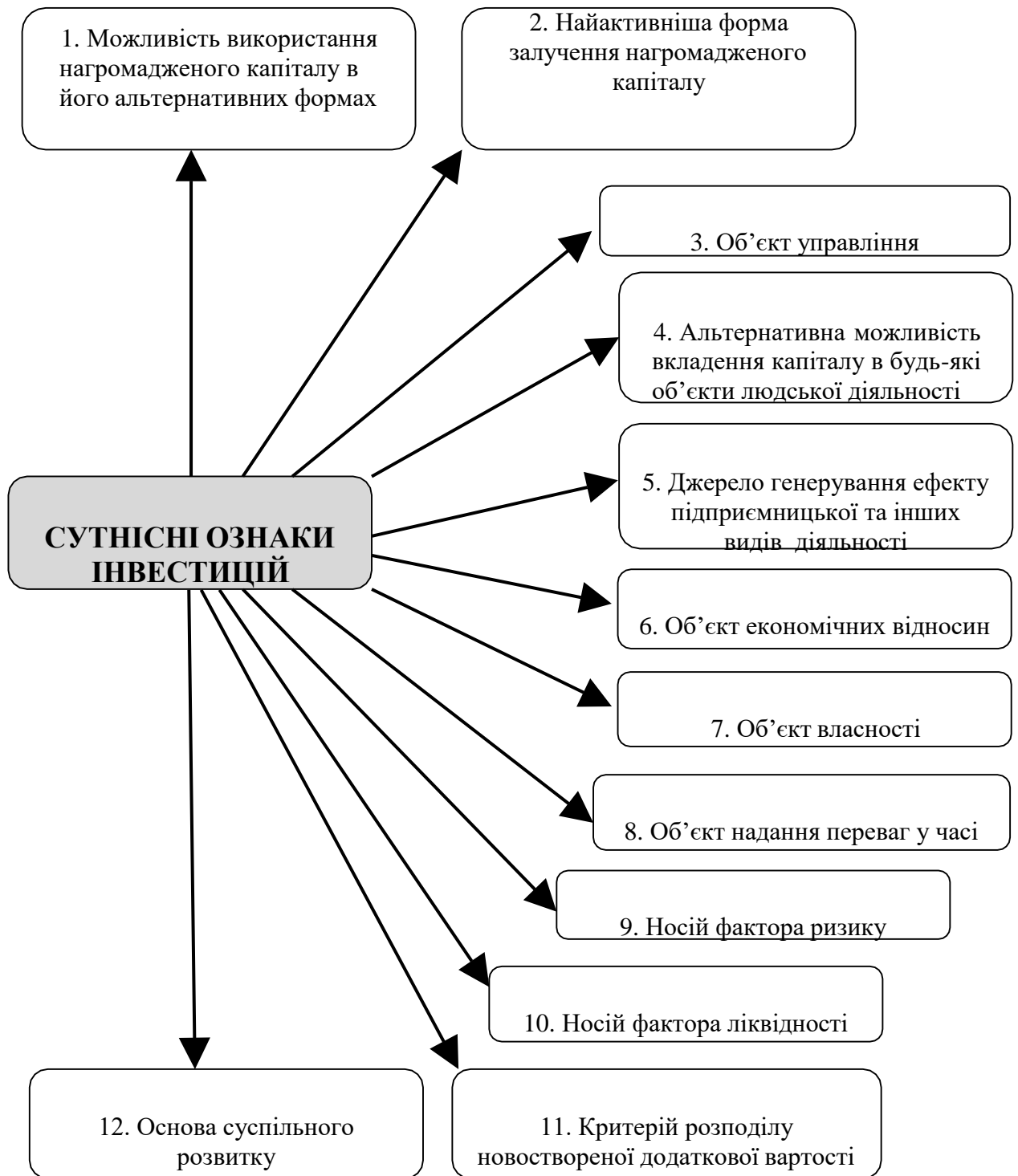

Рис. 1.1. Основні сутнісні ознаки інвестицій підприємств
Джерело: складено на основі [32].

Фінансові інвестиції, реальні інвестиції та інтелектуальні інвестиції — це типи інвестицій, які класифікуються за активами. Інвестиції в акції, облігації та інші цінні папери називають фінансовими інвестиціями. Реальні інвестиції – це використання вільних грошей для інвестування в певну сферу економіки. Вкладення капіталу в створення інтелектуального продукту називається інтелектуальними інвестиціями. Інвестиції є важливою частиною створення міцної економіки та розвитку ринкових відносин. Стан виробництва в цілому, технічне забезпечення та створення сприятливого ділового середовища залежать від ефективності інвестиційної політики. Розвиток економіки в цілому залежить від інвестицій. Виробництво різноманітної продукції є важливою характеристикою інвестицій, оскільки це дає альтернативну можливість вкладення капіталу в будь-які об'єкти господарської та інших видів людської діяльності для здійснення різних її форм. Саме вона визначає процес проведення порівняльної оцінки інвестиційних проектів та ефективності інвестицій як необхідної передумови визначення об'єктів та інструментів інвестування.

Метою будь-якого інвестиційного проекту є досягнення певних параметрів ефекту, серед яких економічні показники відіграють важливу роль. З іншого боку, соціальний запит населення, особливо в агропромисловому секторі, де кінцевим продуктом є продовольство, все більше зростає на високу якість і безпечність виробництва та споживання такої продукції. Плановані підприємства ефекти інвестицій відрізняються від впливу зовнішнього соціально-економічного середовища. Цей вплив зазвичай є інтегрованим, коли соціальні та екологічні інтереси споживачів продукції враховуються разом із економічними інтересами суб'єкта підприємницької діяльності. Таким чином, не можна стверджувати, що сутнісною ознакою інвестицій є джерело генерування ефекту лише підприємницької діяльності [32].

Крім того, економічна цінність інвестицій залежить від того, наскільки вони належать до економічної системи, а також до відносин, які стосуються виробництва, обміну, розподілу та споживання. Інвестиційні ресурси створюють унікальний ринок, оскільки вони є предметом купівлі-продажу.

Таким чином, інвестиції мають два види: вони є товаром на ринку та частиною загальної економічної системи. Інвестиції мають значення не лише для ринкових відносин [32], але й для інших сфер суспільства. Наприклад, інвестиції в культові місця створюють відносини, не лише економічні, але й духовні, які впливають як на економіку, так і на соціум.

Інвестиції надають право володіти, використовувати та керувати власністю. По мірі розвитку економіки права володіння, користування та розпоряджання одного суб'єкта поступово розподілялися. Згодом підприємство може або користуватися об'єктами без права володіння та розпоряджання, або володіти ними без права.

Інвестування визначається як блага, які були відкладені на майбутнє, або як блага, від яких відмовилися, щоб отримати їх у майбутньому, або як блага, від яких відмовилися, щоб отримати їх у майбутньому. Таким чином, цінність часу в процесі інвестування тісно пов'язана з концепцією цінності сьогоднішніх і майбутніх благ. Інвестиційні проекти завжди мають ризики, які можуть призвести до втрати інвестованих ресурсів або неповного отримання запланованих ефектів. Таким чином, інвестиційні проекти, які мають високий рівень ризику, часто приносять значні прибутки, і навпаки.

Ліквідність інвестиційних ресурсів – це важливий показник, який показує, наскільки швидко вони можуть перетворитися на високоліквідні активи (гроші) за ринковою вартістю. З одного боку, висока ліквідність активів дозволяє вивільнити капітал у несприятливих умовах і переміщатися між видами економічної діяльності та процесами реінвестування. З іншого боку, виробництво в агропромисловому секторі неможливе без капітальних інвестицій у низько- та середньоліквідні активи. Наведені вище характеристики є загальноприйнятими. Зважаючи на те, що ми раніше визначили, що інвестиції є частиною економічної системи та що проблему інвестицій слід розглядати з точки зору не лише економічної, але й інших видів людської діяльності, було б розумно додати ще два нові аспекти поняття інвестицій.

Серед них інвестиції є критерієм розподілу

додаткового новоствореного продукту, оскільки важливим є не просто здійснення інвестицій, а створення економічних і інших суспільних відносин, пов'язаних із новоствореною продукцією, між суб'єктами учасниками: інвесторами, користувачами результатів інвестицій і отримувачами доходів на власність.

Друга — встановлює основу матеріального розвитку продуктивних сил і невиробничих галузей і сфер суспільства за допомогою інвестицій. Ця ознака вказує на те, що інвестиції підприємства мають загальний вплив на суспільство.

Що стосується інвестицій у сільськогосподарські підприємства, наведені вище сутнісні ознаки інвестицій слід розглядати під кутом найбільш поширених випадків їх прояву:

1) можливість використання капіталу сільськогосподарських підприємств та інших інвесторів у альтернативні проекти, отримання альтернативних рішень за допомогою різних типів інвестицій (акції, грошові кошти, устаткування, права інтелектуальної власності (технології) тощо);

2) інвестиції – це об'єкт, який контролюють засновники сільськогосподарських підприємств і органи державної влади та місцевого самоврядування;

3) унікальна можливість вкладення інвестицій у переробку продукції та інші види економічної діяльності; у сфері переробки сільськогосподарської продукції – це вибір альтернативних технологій, ринків, альтернативних ринків і фокусування на конкретних сегментах споживачів;

4) інвестиції впливають на бюджети різних рівнів, а також на виробників молочної продукції та споживачів;

5) інвестиції є об'єктом економічних відносин між підприємствами-переробниками сільськогосподарської продукції та: інвесторами; виробниками сировини; сервісними підприємствами, суб'єктами транспортування, зберігання, торгівлі сільськогосподарською продукцією; продавцями інвестиційних ресурсів, фінансовими установами; споживачами сільськогосподарської продукції; органами державної та місцевої самоврядної

влади; іншими підприємствами-переробниками сільськогосподарської продукції;

б) більшість інвестицій у сільське господарство належить приватним компаніям, здебільшого акціонерним компаніям;

7) у сільському господарстві управління інвестиціями базується на принципі надання переваг варіантам, що забезпечують отримання переваг у часі;

8) будь-які рішення та варіанти щодо інвестицій у сільське господарство пов'язані з різними рівнями ризиків, уникнення чи неефективності;

9) найпоширенішим варіантом є продаж акцій, компанії чи частки інвестора іншим особам, а потім отримання грошових коштів для отримання іншої форми;

10) інвестування в сільське господарство відіграє важливу роль у економічному та соціальному розвитку в сільській місцевості;

11) розмір інвестицій у сільське господарство визначає розподіл прибутку між власниками сільськогосподарських підприємств і нагромадження їх капіталу в активи цих підприємств. У наш час виробництво сільськогосподарської продукції є джерелом грошових доходів для особистих селянських господарств, що має економічне та соціальне значення. Виробництво молока як сировини забезпечує подальшу технологію, яка включає виробництво молокопродукції, казеїну, сирів, продуктів дитячого харчування та інших продуктів.

Разом з тим, утримання великої рогатої худоби пов'язано з отриманням органічних добрив, а тому розширює можливості впровадження органічного виробництва – рослинництва і опосередковано – тваринництва. Водночас як утримання великої рогатої худоби, так і переробка молока мають певний негативний вплив на довкілля, що вимагає інвестицій на охорону навколишнього природного середовища.

Інвестиції мають багато видів через складність концепції та широкий спектр їх використання. Відповідна економічна література використовує понад сто термінів, щоб описати різні види інвестицій. Необхідно систематизувати і

узагальнити теоретичні підходи до класифікації інвестицій, щоб краще зрозуміти, що таке інвестиції. Що стосується різних цілей користувачів, методи встановлення класифікаційних ознак значною мірою відрізняються щодо деталізації класифікаційних груп інвестицій як у економічних наукових джерелах, так і в господарській практиці.

З точки зору практики інвестування, вибір певної класифікаційної схеми може бути зумовлений потребами в інформації інвесторів. Це може включати якомога детальний опис можливих об'єктів інвестування для вибору найбільш доцільного з них, способів здійснення інвестицій і власності на інвестиційні ресурси. Це може бути пов'язано з аналізом ефективності здійснених інвестицій і вивченням перспектив вкладання коштів у певні об'єкти та види. Класифікація інвестицій, розроблена відповідно до цілей компанії, служить основою для прийняття управлінських рішень, формування стратегії інвестиційної діяльності та її реалізації, а також основою для побудови системи точок відповідальності за реалізацію інвестицій.

У зв'язку з розвитком економічної науки та господарської діяльності класифікаційні характеристики інвестицій постійно уточнюються та доповнюються. Це викликає потребу в більш глибокому дослідженні питань інвестиційних процесів як у теорії, так і в їх практичному використанні. З іншого боку, існують протиріччя та розбіжності, пов'язані з розкриттям певних класифікаційних груп. Це вимагає систематизації та узагальнення наявних класифікаційних ознак, а також удосконалення класифікації інвестицій, щоб краще розкрити економічну сутність інвестицій і потреби практики. Результати цього дослідження показують, що класифікацію інвестицій доцільно підпорядкувати комплексним етапам «прийняття рішення — реалізація — ефект/ефективність».

До основних класифікаційних груп інвестицій належить розподіл їх за метою здійснення або життєвим циклом продукції. Характер використання капіталу в інвестиційному процесі може бути визначений різними дослідниками. Наприклад, вони можуть визначити цю групу за такими ознаками, як первинні (стартові) інвестиції, реінвестиції та

дезінвестиції (Бланк І.О.) [7]; за формою відтворення або за відтворювальною направленістю (Шарп У., Александер Г., Бейлі Дж.) [11]; нетто-інвестиції (початкові інвестиції), екстенсивні інвестиції (інвестиції на розширення), бруто-інвестиції (реінвестиції).

У зв'язку з тим, що інвестори, зокрема аграрні підприємства, можуть виділяти різні види інвестицій, включаючи стартові (інтенсивні), додаткові (екстенсивні, на розширення капіталу), реновацію (на рівні простого відтворення), реінвестиції (підтримка, реконструкція та переоснащення), дезінвестиції (вилучення об'єктів, створених у попередні періоди, що може бути результатом скорочення попиту чи діяльності конкурентів), доречним є виділення відповідних видів інвестицій за класифікаційною ознакою життєвого циклу виробництва продукції.

Класифікація інвестицій за стратегіями розвитку бізнесу пов'язана з класифікацією інвестицій за життєвим циклом виробництва конкретного продукту. Згідно з нею, інвестиції поділяються на такі, які мають на меті досягти одного з трьох цілей: зростання, стабілізацію або скорочення. Стратегії розвитку, які є основними стратегіями бізнесу, мають низку стратегічних альтернатив, які є варіантами стратегічної поведінки в рамках одного з напрямків розвитку. Інвестиційні проекти реалізуються керівництвом компанії або компанією після того, як вони були обрані для реалізації.

Таблиця 1.1 Класифікація інвестицій

№ з\п	Класифікаційна ознака	Види інвестицій	№ з\п	Класифікаційна ознака	Види інвестицій
1. Етап прийняття рішення (попередній)					
1.1	Суб'єкт інвестування	Індивідуальні, іституційні (суб'єкт економічної діяльності, органи державної та місцевої влади, інші організації та установи)	1.7	За джерелами надходжень відносно підприємства, на якому здійснюються інвестиції	Зовнішні, внутрішні
1.2	За формою участі інвестора	Часткові, повні; прямі, непрямі	1.8	За джерелами фінансування	Власні, залучені, позикові
1.3	За напрямками (сферою)	Виробничі (основне виробництво, інфраструктура), невиробничі	1.9	За формами власності	Приватні, державні, змішані
1.4	За видами економічної діяльності/за галузями	Згідно з КВЕД України / відповідно до галузевої структури національної економіки	1.10	За видами інвестиційних ресурсів	Грошові кошти, майнові об'єкти, матеріальні та нематеріальні ресурси, кадри, інтелектуальні ресурси, майнові права
1.5	За об'єктом вкладень	Реальні, фінансові, нематеріальні	1.11	За регіональною ознакою	Внутрішні (внутрішньо-державні), зовнішні (іноземні)
1.6	За життєвим циклом виробництва продукції	Стартові, екстенсивні, реновації, реінвестиції, дезінвестиції	1.12	За стратегією розвитку підприємства	Інвестиції з метою зростання, стабілізації, скорочення бізнесу

2. Етап реалізації (основний)					
2.1	За формою надходження	Праця, майновий капітал, фінансові ресурси та інструменти	2.6	Відносно основного господарського процесу	Основні, супутні, сумісні
2.2	За ступенем ліквідності	Високоліквідні, із середнім рівнем ліквідності, низьколіквідні, неліквідні	2.7	За ступенем ризику	Ризикові (припустимий, критичний, надто високий), безризикові
2.3	За тривалістю періоду інвестування	Коротко-, середньо- та довгострокові	2.8	За впливом на підприємство	Активні, пасивні
2.4	За характером участі	Прямі, портфельні	2.9	За необхідністю	Обов'язкові, не абсолютно обов'язкові, необов'язкові
2.5	За ступенем впливу інших інвестицій	Незалежні, взаємовиключні, такі, що потребують супутніх, такі, на які впливають результати прийняття інвестиційних рішень конкурентів	2.10	За стадіями процесу виробництва і просування продукції підприємства на ринок	Вкладання у процес виробництва сировини, обробки, переробки, транспортування і фасування, зберігання, реалізації
3. Етап визначення ефекту/ефективності					
3.1	За очікуваним видом ефекту	З економічним, соціальним, екологічним, інтегральним ефектом	3.4	За масштабом впливу реалізації інвестицій	Суб'єкт господарювання, муніципалітет, регіон, міжрегіональний рівень, держава, міжнародний рівень

Продовження табл. 1.1

3.2	За рівнем очікуваної дохідності / ефективності	Високий, середній, низький, нульовий	3.5	За обсягами інвестування	Достатні, недостатні для досягнення поставленої мети, надмірні
3.3	За терміном окупності	Швидкоокупні, середній термін окупності, повільноокупні	3.6	За формою розрахунку (макроекономічним значенням)	Валові, чисті

Джерело: складено автором на основі [32].

Об'єкт вкладень інвестицій є ще однією ознакою класифікації, розкриття якої викликає розмову в науковій економічній літературі. Автори О.І. Бланк, Г. Бірман і С. Шмідт, І.В. Ліпсіц і В.В. Коссов, А.А. Пересада, В.Я. Шевчук і П.С. Рогожин виділяють фінансові та реальні інвестиції [19]. О.Б. Ідрісов, С.В. Картишев, О.В. Постніков і спеціалісти USAID виділяють реальні фінансові та нематеріальні інвестиції. У сфері інвестування в сільськогосподарські підприємства ці ознаки дуже поширені.

Відповідно до їх практики ми вважаємо, що поряд з групами фінансових інвестицій (у цінні папери та інші фінансові інструменти, такі як акції, облігації, векселі, форвардні та ф'ючерсні контракти, спеціальні (цільові) банківські вклади тощо) і реальних інвестицій (у матеріальні ресурси, які безпосередньо беруть участь у виробничо-господарській діяльності).

Економічна література не досягла консенсусу щодо того, як виділити окремі види та групи інвестицій. Це також стосується класифікації інвестицій за характером участі в інвестуванні. Інвестиції можуть бути прямими або непрямими (Бланк І.О.) [7]; (Сич Є.М., Ільчук В.П., Хорн В.; Рейлі К., Холт Р., Баренс С.); портфельні, прямі та непрямі інвестиції. Поділ інвестицій відповідно до цих критеріїв має як кількісні, так і якісні характеристики. Більшість країн у світі обмежують прямі інвестиції від портфельних

інвестицій на рівні 25 відсотків вартості капіталу, але в деяких інших це обмеження становить 10 відсотків. Згідно з Законом України «Про акціонерні товариства», ст. 2, виділяються значний пакет акцій (10 відсотків або більше) і контрольний, який володіє 50% або більше акцій (Закон України «Про акціонерні товариства»).

І.А. Бузов та інші виділяють незалежні інвестиції за ступенем впливу інших інвестицій. Ці інвестиції потребують супутніх інвестицій, а також чутливі до рішень, прийнятих конкурентами щодо інвестування. Зважаючи на ознаку альтернативності, вважаємо за доцільне доповнити цю групу інвестиціями, які взаємовиключні. Іншими словами, реалізація одних інвестицій унеможливує реалізацію інших, наприклад, у випадку альтернативного інвестиційного проекту з технологічних причин.

У ході цих досліджень було встановлено, що існуючі критерії розбудови класифікації інвестицій слід доповнити відповідно до їх належності до певної ланки виробництва продукції та її просування до кінцевого споживача. Це особливо актуально для секторів переробки та харчової промисловості, де виробництво сировини часто відокремлено від процесу її обробки та переробки, а виготовлення продукту – від системи доведення продукту до Насправді доцільно інвестувати в процеси виробництва сировини, обробки, переробки, транспортування та фасування, зберігання, рекламу та реалізацію продукції на кожному етапі виробництва та просування продукції підприємства до кінцевого споживача.

При виборі керівництвом підприємства стратегії розвитку бізнесу виправдане застосування класифікації за даною ознакою. Цей тип інтеграції визначає, чи потрібно придбати, організувати, або на договірних основах встановити зв'язки з представниками виробництв попередніх (виробництво сировини та її транспортування і зберігання, можливо, первинна обробка) або подальших (виробництво харчових продуктів, транспортування та обробка). Через те, що сучасне суспільство висуває багато вимог до підприємницької діяльності, пов'язаних із соціальною відповідальністю бізнесу та впливом

виробничого процесу на довкілля, логічно класифікувати інвестиції за видом очікуваного ефекту: економічні, екологічні, соціальні та інтегральні інвестиції.

Поділ інвестицій залежно від термінів їх освоєння є однією з найбільш дискусійних категорій класифікації інвестицій. Інвестори практично одноставно виділяють інвестиції як коротко-, середньо-, довгострокові (Бланк І.О., Бузова І.А., Маховікова Г.О., Терехова В.В., Пересада А.А., Гуторов О.І.) [7] або коротко- і довгострокові (Шевчук В.Я., Рогожин П.С., Пересада А.А.) [7]. Терміни визначення періодів суттєво відрізняються за цілями дослідження та сферою їх здійснення. Наприклад, у галузі фінансів терміни освоєння інвестицій значно коротші, а в галузі економіки – коротко-, середньо- та довгострокові відповідно до потреб бухгалтерського обліку з орієнтацією на нормативні документи (П(С)БО 12).

Згідно з командно-адміністративною системою, проекти з терміном окупності від двадцяти п'яти до п'ятдесяти років вважалися довгостроковими капітальними вкладеннями. Однак з набуттям незалежності України та переходом до стандартів розвинених західних країн ця межа невпинно скорочується. Довгострокові інвестиції, які проводяться великими інвестиційними компаніями, класифікуються за термінами: до двох років; від двох до трьох років; від трьох до п'яти років; і понад п'ять років. П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» розрізняє короткострокові (до одного року) та довгострокові. Таким чином, розкриття класифікаційної ознаки є досить суб'єктивним і залежить від безпосередніх завдань, які виконує користувач класифікаційної системи.

На основі опрацювання літературних джерел і систематизації існуючих підходів до класифікації інвестицій застосовуються додаткові класифікаційні ознаки, наведені в табл. 1.1.

Інвестиції можна класифікувати за різними критеріями, включаючи:

- регіональну належність (іноземна та національна) [19];

- відношення до підприємства, де здійснюються інвестиції (внутрішні та зовнішні), а також їхній вплив на підприємство (активні впливають на конкурентоспроможність, репутацію та позицію на ринку, а пасивні підтримують поточний стан);

- залежить від форм власності (інвестиції в приватну, державну та змішану власність);

- залежить від рівня очікуваної прибутковості (в контексті дохідності та ефективності), що включає інвестиції з високим, середнім, низьким і безприбутковим рівнем прибутковості, а від рівня ліквідності (інвестиції в високоліквідні, середньоліквідні, низьколіквідні та неліквідні рахунки); і

- за рівнем ризику: низькоризикові, середньоризикові, високі; безризикові інвестиції, низькоризикові, середньоризикові, високі, спекулятивні, а також безризикові та ризикові.

У галузі переробки продукції поділ інвестицій за ступенем ризику на високий, середній і низький недостатньо чітко відображає вплив ризиків на ймовірність того, що інвестиційний проект буде успішно завершено. Оскільки необхідні категорії для цілей управління, інвестиційні ризики слід розділити на рівні допустимі, критичні та надто високі.

Таблиця 1.1 містить класифікаційне дерево інвестицій, яке є достатньо обґрунтованим для використання під час процесу прийняття управлінських рішень, де ознаки з трьох наведених груп інвестицій слід застосовувати поетапно: на початковому етапі вкладання коштів – це суб'єкти, об'єкти, мета, джерела надходження та види інвестицій; на етапі безпосередньої реалізації інвестицій – це їх ризикованість і ліквідність, стадія технологічного процесу та місце у ланцюгу просування продукції до споживача, що залежить від інвестиційних рішень внутрішніх таконкурентів, тривалість періоду інвестування; етапу визначення ефекту та ефективності, на якому визначається очікуваний ефект за видами, ступінь впливу результату реалізації інвестиції, термінокупності та необхідність здійснення.

1.2. Теоретичні засади та особливості формування ефективності інвестицій сільськогосподарських підприємств

Забезпечення продовольчої безпеки, реалізація експортного потенціалу країни та зменшення імпорту сільськогосподарських продуктів залежать від ефективного функціонування секторів сільського господарства в національній економіці. Національні молокопереробні підприємства зазнають значного тиску ринкового середовища за умов функціонування економіки як відкритої системи, яка не завжди в змозі поглинути чи адаптуватися до негативних зовнішніх впливів і тенденцій, а також повністю використати можливості. Забезпечення ефективності функціонування вимагає оптимізації всіх виробничо-господарських та фінансових процесів на підприємстві, і перш за все, за обмеженого доступу до вільних ресурсів – інвестиційних процесів. Питання ефективності інвестицій стає все більш важливим.

Д. Рікардо та інші видатні економісти заклали теоретичні основи ефективності інвестицій. У своїй теорії порівняльних переваг він продемонстрував, що порівняльні переваги забезпечують вигоду навіть у випадках, коли абсолютних переваг немає, і що капітал спрямовується туди, де зростає ефективність [4].

Ефективність інвестицій можна вважати показником ефективності функціонування системи «вхід-вихід» (де «вхід» означає інвестиційні ресурси, а «вихід» означає результат), а також її адаптивності та стійкості до впливу зовнішніх факторів, а також раціональності поєднання внутрішніх факторів виробництва. Таким чином, ефект вказується в абсолютних показниках, а ефективність — у відносних. Грошовий показник дає змогу забезпечити зіставність порівнюваних величин, що робить його найзручнішим і універсальним показником ефекту та інвестиційних ресурсів на ринку. Інвестиції поділяються на економічні, соціальні, екологічні та інтегральні залежно від отриманих або очікуваних результатів.

Для всіх суб'єктів підприємницької діяльності критерій економічної

ефективності базується на твердженні, що ефект має прямувати до максимуму, а витрати на його досягнення – до мінімуму. Пропозиції М.І. Кісіля щодо принципів і показників ефективності інвестицій були основою цих досліджень, і ми вважаємо, що це співвідношення є абсолютно справедливим не тільки щодо економічної ефективності, але й для всіх її видів, включаючи екологічні, соціальні та інтегральні ефекти, які виражаються в відповідних одиницях. Таким чином, співвідношення буде показником ефективності:

$$K_E = E \max / B \min$$

де: K_E – критерій ефективності; E – ефект, що максимізується;
 B – витрати на досягнення результату, що мінімізуються.

Економічна ефективність — це загальна категорія будь-якої підприємницької діяльності. Під «ефектом» тут слід розуміти всі прямі, сукупні та непрямі переваги від малого, середнього та великого бізнесу молочної промисловості для суспільства та суб'єктів підприємницької діяльності. Усі витрати, включаючи інвестиції, зроблені під час діяльності підприємств, входять до складу витрат. Від вкладень у бізнес, окрім його переваг, суспільство отримує податки, податкові збори, нарахування та інші витрати, пов'язані з бізнесом; це створює додаткові робочі місця. Водночас держава може стимулювати виробництво та переробку молока за допомогою податкових, кредитних, амортизаційних, митних та інших механізмів. Підприємці отримують більше вигод від цих пільг, але на макроекономічному рівні вони є витратами суспільства. При визначенні відповідного ефекту та витрат слід враховувати ці випадки, а також інші аналогічні ситуації.

При оцінці соціальної ефективності слід звертати увагу на те, наскільки досягнуті умови відповідають встановленим нормам, нормативам, обмеженням і умовам дотримання прав людини відповідно до чинного

законодавства. На рівні суб'єкта господарювання задоволеність потреб працівників, умови праці та відпочинку, дотримання техніки безпеки, культурно-побутові умови та задоволеність власників засобами та умовами життєзабезпечення є показниками соціальної ефективності.

Економічні та екологічні пріоритети розвитку є основою для визначення критеріїв оцінки екологічної ефективності. Забезпечення економічних інтересів перед екологічними інтересами, забезпечення економічних інтересів перед екологічними інтересами або повне переважання екологічних інтересів над економічними інтересами є кількома варіантами розвитку, які може вибрати суспільство. Наслідки для довкілля можна визначити за допомогою стандартів і параметрів, які порівнюють стан довкілля до і після впровадження проекту.

Сьогодні в Україні економічний ефект переважає соціальний та екологічний ефект, тому наше дослідження зосереджено на економічній ефективності.

Визначення ефективності інвестицій є ключовим етапом прийняття інвестиційних рішень. Його результати, об'єктивність і обґрунтованість діагностування та формулювання висновків є визначальними при прийнятті рішення щодо впровадження конкретного проекту або його відхилення.

Основним критерієм, який визначає, чи варто вкладати гроші в певний об'єкт, галузь чи регіон, є ефективність інвестицій. Аналіз ефективності інвестицій проводиться на кожному етапі інвестиційного процесу, від прийняття рішень до оцінки результатів, отриманих після завершення проекту. Аналіз ефективності інвестицій стосується завдань та інтересів інвесторів, пов'язаних осіб, на яких впливає реалізація інвестиційного проекту, а також керівництва структурою, в якій здійснюються інвестиції. Він також дає інформацію для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо оцінки здійснюваних інвестицій або планованих альтернативних інвестиційних проектів.

Поряд з методичною базою, організація інвестора є важливим фактором для забезпечення достовірності та ефективності аналізу ефективності інвестицій. Більшість авторів, які писали про організацію аналізу ефективності інвестицій, включають вирішення наступних проблем:

- Встановлення суб'єктів та об'єктів аналізу: інвестори та керівництво підприємства, на якому планується реалізувати інвестиційний проект, є суб'єктами аналізу;

- відповідно до організаційної структури підприємства безпосередні виконавці аналізу, включаючи аутсорсинг, визначають організаційну форму його проведення, розподіляють функціональні повноваження та визначають відповідальність за виконання;

- встановлює методичне наповнення аналізу та його інформаційно-аналітичне забезпечення;

- збір і обробка даних, безпосередньо проводячи детальний аналіз і оцінку отриманих результатів;

- узагальнення результатів аналізу та їх узагальнення, що призводить до висновків і рекомендацій.

Наступним кроком є підбір безпосередніх виконавців аналізу залежно від наявного персоналу та його кваліфікації. У великих компаніях ці проблеми можуть бути функціонально закріплені за окремим підрозділом або функціональною групою, створеною за матричним (проектним) методом. Для невеликих підприємств ці функції, як правило, виконують керівник або власник підприємства, тоді як для середнього підприємства вони можуть покладатися на одного виконавця залежно від обсягу роботи. В кожному з цих випадків доцільним є залучення аутсорсингу — залучення фахівців зі сторони.

У процесі реалізації плану проведення аналізу, затвердженого інвестором або керівництвом, визначаються методичний інструментарій і інформаційний базис. За ринкових умов отримання швидкої, якісної,

достовірної та актуальної інформації є життєво важливим для успішної діяльності.

1.3.Методичні підходи до визначення ефективності інвестицій сільськогосподарських підприємств

Застосування адекватних методологій оцінки інвестицій є найважливішою концептуальною вимогою та вихідною умовою забезпечення підвищення ефективності інвестицій. Це перший крок у визначенні шляхів і способів зростання віддачі інвестицій на всіх рівнях (окремого об'єкту та напряду інвестування, підприємства, галузі), а також вибору відповідної альтернативи інвестиційного проекту.

Багато різних підходів до визначення ефективності інвестицій було розроблено та застосовано в наукових дослідженнях і на практиці.

Їх застосування має значний позитивний вплив на перспективи розвитку бізнесу, що викликає активну науково-дослідну та практичну роботу, спрямовану на покращення їх.

Основним принципом створення методичної бази оцінки ефективності інвестицій у переробній промисловості має бути всеохоплення всіх можливих елементів інвестування, зосереджуючись на найбільш важливих з них. Іншою вимогою має бути наскрізність аналізу, щоб дослідити проблеми ефективності інвестицій за вертикаллю «інвестиційний проект – суб'єкт господарської діяльності або їх група – галузь на регіональному та національному рівнях». Як показано на рис. 1.2, впровадження даних принципів дозволить організувати аналіз на основі перехресної матриці рівнів оцінки та результатів інвестування.

Напрямок оцінки ефективності	Економічна		Соціальна	Екологічна	Інтегральний ефект
	реальних інвестицій	фінансових інвестицій			
	Рівень оцінки	Суб'єкт, зацікавлений в результатах оцінки			
власники / менеджмент / працівники підприємства / населення / органи місцевого самоврядування / органи державної влади					
Інвестиційний проект або захід економічної діяльності по переробці с.г. продукції	показники	показники	показники	показники	показники
Суб'єкт господарської діяльності або їх група	показники	показники	показники	показники	показники
Регіональний рівень	показники	показники	показники	показники	показники
Національний рівень	показники	показники	показники	показники	показники

Рис. 1.2. Матриця оцінки ефективності інвестицій аграрних підприємств

Напрями оцінки та рівні наповнення кількісними характеристиками рядків матриці можуть змінюватися залежно від завдань аналізу. Тим не менш, практика показує, що суб'єкти, які можуть бути зацікавлені в результатах оцінки ефективності інвестицій, повинні враховувати інші точки зору.

Завдяки цьому змінюються показники, які застосовуються під час процесу аналізу. Таким чином, перетин трьох площин – суб'єкта оцінки, рівня та безпосередньо напряму (залежно від виду результату інвестицій) – є точкою перетину, коли потрібно визначити необхідні показники оцінки ефективності інвестицій.

Методичне доповнення змісту матриці також залежить від завдань аналізу та досвіду виконавця. Розрахунок інтегрального ефекту необхідний через сукупність видів ефекту (економічного, екологічного, соціального) і результатів інвестування у різні види економічної діяльності в молокопереробному підприємстві. Це пов'язано з тим, що унікальною особливістю функціонування молокопереробних підприємств є різноманітність продуктів, що випускаються, а також можливість інвестування у створення та підтримку сировинної бази (виробництво сільськогосподарської продукції).

У результаті суспільного запиту були розроблені нові методи оцінки економічної ефективності інвестицій. При дослідженні ефективності інвестицій важливо спочатку розглянути їх структуру. Інвестування поділяються на реальні (інвестиції в об'єкти та напрямки) і фінансові (інвестиції в фондові та грошові інструменти). Неможливо порівнювати зміни в обсягах інвестування та ефекті (доходу, прибутку) за період у тому випадку, коли на підприємстві впроваджуються кілька пов'язаних інвестиційних проектів, оскільки існує певний проміжок часу, необхідний для формування ефекту від провадження інвестицій. Однак можна отримати загальне уявлення про інвестиційну активність компанії шляхом аналізу змін обсягів інвестицій за допомогою ланцюгового або базисного методу порівняння за допомогою відносних показників.

Аналіз загальної ефективності інвестицій у підприємствах агропромислового виробництва дає змогу оцінити професійний рівень керівництва підприємства з одного боку, і успішність інвестиційної діяльності як фактор розвитку соціально-економічної системи або підприємства з іншого. Ефективність інвестицій підприємства слід оцінити як на рівні самого підприємства (мезорівень, який об'єднує всі інвестиційні проекти, які зараз діють або плануються впровадити на підприємстві), так і на макрорівні — за групою підприємств галузі, щоб отримати повну оцінку порівняння ефективності інвестицій підприємства з аналогічними

показниками.

М.І. Кісіль був першим, хто розпочав дослідження цієї проблеми у сфері сільськогосподарського виробництва. Оскільки основні показники методики наступні, запропонований автором підхід можна адаптувати і для підприємств молочної промисловості.

$$E_i = \Delta E / I_1$$

де: E_i – ефективність інвестиційної діяльності на підприємстві;

ΔE – зміна величини ефекту у звітному періоді порівняно з базовим;

I_1 – розмір інвестицій (валових або чистих) у базовому періоді.

Універсальність цього показника дозволяє використовувати його для різних видів інвестицій, особливо реальних і фінансових. Методика, розроблена фахівцями ННЦ «Інститут аграрної економіки», передбачає використання основних критеріїв ефективності реальних інвестицій, а також додаткових критеріїв для сектора сільськогосподарського виробництва.

Основні показники загальної економічної ефективності на рівні підприємства включають:

– співвідношення приросту валового доходу та суми інвестицій у базовому періоді дає уявлення про зміни в усіх видах діяльності в результаті здійснення інвестицій;

– співвідношення виручки від реалізації та суми інвестицій у базовому періоді – приріст відбиває зміни у виробничо-господарській діяльності підприємства в результаті здійснення інвестицій. Цей показник доцільно розраховувати також і для окремих видів інвестицій: реальних та фінансових;

– співвідношення зміни валового прибутку та суми інвестицій у базовому періоді показує зміни ефекту, отриманого підприємством;

– співвідношення зміни чистого прибутку та суми інвестицій у

базовому періоді задовольняє інтереси найбільше власників або інвесторів підприємства;

- співвідношення зміни грошового потоку та суми інвестицій у базовому періоді показує зміну можливостей підприємства спрямовувати кошти на відтворення капіталу;

- співвідношення приросту чистої продукції та суми інвестицій у базовому періоді дає уявлення про зміни в результаті здійснення інвестицій можливостей підприємства забезпечувати процеси відтворення факторів виробництва, в тому числі основного капіталу, враховує зміну рівня матеріальної забезпеченості працівників як соціальний фактор.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Сучасні умови та напрями інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств

Отримання прибутку, збереження капіталу або досягнення соціального ефекту є відомими цілями інвестування [1]. Крім вищезазначених цілей інвестування в сільське господарство включає такі цілі, як відтворення родючості землі, підтримка функціонування біологічних систем, соціальний захист і забезпечення нормальних умов життя сільського населення [4]. Це вимагає відповідних напрямків інвестування, які включають збільшення обсягів виробництва, підвищення продуктивності, підвищення родючості ґрунтів, збереження біологічного потенціалу тварин і рослин, фінансування соціальної сфери, оздоровлення підприємств і створення кооперативів сільськогосподарських підприємств. Найціннішим ресурсом для будь-якого підприємства, особливо для сільськогосподарських підприємств, є інвестиційні ресурси.

Дану тенденцію пояснюють певні елементи, які впливають на інвестиційний клімат у сільському господарстві. Ці елементи включають залежність від природного клімату території, необхідність державного регулювання та підтримки, необхідність інвестування в соціальну сферу та інфраструктуру населених пунктів. Крім вищенаведених факторів, які впливають на інвестиційний клімат у сільському господарстві, у воєнний час були важливі наступні економічні та політичні наслідки: продовження зростання цін на продовольство (ціни на продукти харчування та корми можуть зрости на 20%), глобальний стрибок інфляції та постійна небезпека (руйнування інфраструктури, втрата значних посівних площ тощо). Інвесторам постали нові проблеми: економіка України, як і країни в цілому, зазнала значних втрат, що значно вплине на процес залучення

інвестицій.

Таблиця 2.1 показує динаміку розподілу інвестиційних ресурсів в Україні за видами економічної діяльності з 2018 по 2022 рік. Дані показують, що сільське господарство займає лише від 10 до 12 відсотків загального обсягу капітальних інвестицій. У 2022 році було залучено 49,6 млрд грн капітальних інвестицій, що на 27% більше, ніж у 2021 році, або на 18,4 млрд грн (рис. 2.1). Протягом останніх п'яти років (2017–2021) інвестиційні ресурси у сільське господарство зросли на 5,9% до 3,8 млрд грн. Від 30,0 до 40,0% капітальних інвестицій було спрямовано в промислову економіку. Причому інвестиційні ресурси промисловості зросли на 69,5% з 2017 по 2021 рік. На відміну від аграрної України, ця тенденція не є типовою для інших зарубіжних країн.

Таблиця 2.1 Структура залучення інвестиційних ресурсів за видами економічної діяльності у 2018–2022 роках, %

Капітальні інвестиції	2018	2019	2020	2021	2022
Сільське господарство	11,4	9,4	9,9	10,1	12,1
Промисловість	34,5	40,7	35,5	36,0	30,8
Будівництво	9,7	10,0	7,8	8,3	8,0
Транспорт	8,7	7,0	6,9	6,5	12,1
Інформація та телекомунікації	5,2	3,4	4,4	3,5	4,1
Операції з нерухомим майном	4,8	4,5	3,9	4,6	3,5
Професійна, наукова та технічна діяльність	1,9	1,9	2,3	2,5	1,5
Державне управління й оборона	7,7	8,7	12,3	11,0	8,9
Освіта	0,8	0,8	0,7	0,6	0,5
Інше	15,4	13,6	16,3	16,9	18,6
Усього	100	100	100	100	100

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України [32]

Сільськогосподарське виробництво, яке забезпечує продовольчу безпеку країни, має бути центром інвестиційних програм розвитку в Україні [2; 4]. Підприємства не можуть досягти розширеного відтворення за допомогою інновацій через обмежені інвестиції в аграрне виробництво [6]. В найближчому майбутньому в Україні є достатньо сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій в економіку країни. Протягом останніх років основним джерелом інвестицій в Україні є власні кошти підприємств і організацій, що становить в середньому 65%. Через несприятливий інвестиційний клімат кредитні послуги та іноземні інвестори не проявляють великої зацікавленості в інвестиційних проектах у сільськогосподарське виробництво (на рівні 11,0% та 5,0% відповідно).

Інвестиції країни, як правило, становлять лише 5,0 %. Крім того, держава не створила достатню регулюючу підтримку та не створила сприятливий інвестиційний клімат для залучення інвестицій (рисунок 2.1). Недостатнє фінансування сільського господарства призвело до поточної ситуації. Це ще раз дає нам підстави стверджувати, що лише чітке визначення пріоритетних напрямів і способів адаптації державної політики щодо інвестиційної діяльності в умовах воєнного часу дозволить кількісно та якісно вирішити питання активізації потоків інвестування, мобілізації людських, фінансових і матеріальних ресурсів для забезпечення продовольчої безпеки не лише в Україні, але й у всьому світі.

Інвестування в сільське господарство, зокрема в переробну промисловість, сьогодні забезпечує безперервність виробництва, фінансове оздоровлення підприємства та технічне переоснащення. Це вплине на розвиток суміжних галузей.

Окрім трудових і матеріально-технічних ресурсів, земля є особливим засобом виробництва у сільському господарстві, який потребує розумного використання.

Упровадження ринкового обігу сільськогосподарських земель мало б

вирішити проблему припливу іноземних інвестицій у сільське господарство. Однак економічні та правові умови роблять реформування земельних відносин наразі неможливим і потребують складних рішень. Інвестиції в окрему земельну ділянку мають низку проблем, включаючи військові дії, кліматичні ризики, обмеження для інвестицій, необхідність вирішення юридичних та організаційних проблем, пов'язаних із придбанням землі, і низька ліквідність.

Як частина управління виробництвом сільськогосподарської продукції, інвестиції повинні включати покращення якості, зниження ресурсоемності, збільшення обсягів виробництва та інші цілі. Урожайність, сприятливе інституційне та нормативне середовище, наукові дослідження та знання та розвиток людського капіталу — це лише деякі з багатьох факторів, які впливають на реальні виробничі показники сільського господарства.

Рис. 2.1 Динаміка капітальних інвестицій у сільське господарство та промисловість у 2017–2022 роках, млрд. грн

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України [32]

Таблиця 2.2 демонструє динаміку показників оцінки діяльності сільськогосподарських підприємств у 2018–2022 роках. Для залучення інвестиційних ресурсів важливим є їх ефективне використання. Таким чином, їхня мета полягає в тому, щоб гарантувати постійне та постійне зростання темпів оновлення основних фондів, рівня рентабельності та

повернення кредитних ресурсів.

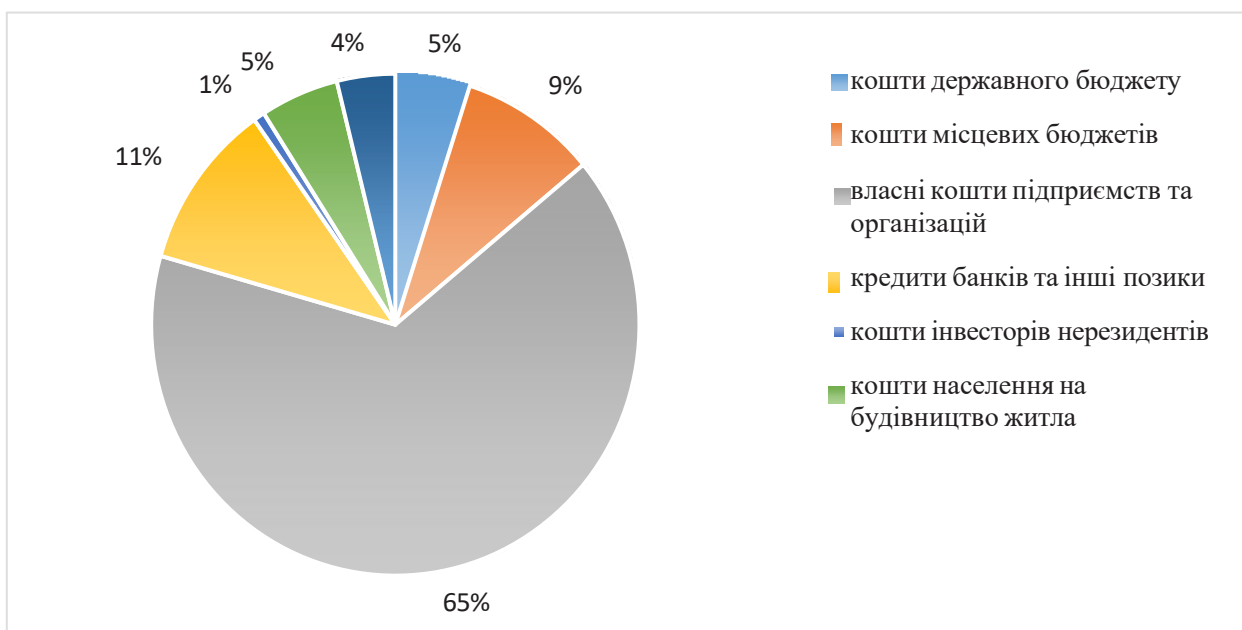

Рис. 2.2 Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України [32]

Інвестиції в сільське господарство у 2021 році становили 68,0 млрд. грн. Це зростання на 2,9 відсотка порівняно з 2018 роком, як показано в таблиці 2.2. Показники оцінки діяльності сільськогосподарських підприємств також зросли. Урожайність зернових зросла на 13,7%, з 47,4 ц/га до 53,9 ц/га, а обсяги виготовлення продукції рослинництва зросли на 22,7%, соняшнику на 15,5%, овочевих на 5,3% і тваринництва (м'ясо) на 4,2%. Зросла середньомісячна заробітна плата на 41,4%. Виробництво молока зменшилося лише на 13,9%.

Знизилися темпи зростання діяльності сільськогосподарських підприємств у 2022 році через зміни в умовах військового стану в Україні, такі як погіршення фінансового становища, недостатні інвестиції в аграрне виробництво, нездатність досягти необхідного розширеного відтворення на

основі інновацій тощо (рис. 2.3).

Інвестиції в сільське господарство протягом останніх п'яти років зростали (крім 2022), але з 2018 по 2022 рік вони зменшилися. Це також стосується темпів зростання урожайності та обсягів виробництва рослинництва та тваринництва.

Таблиця 2.2 Динаміка показників оцінки діяльності сільськогосподарських підприємств у 2018–2022 роках

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	2021/2018 (приріст у %)
Інвестиції в сільське господарство, млрд. грн	66,1	58,6	50,2	68,0	49,6	2,9
Урожайність зернових, ц/га	47,4	49,1	42,5	53,9	45,8	13,7
Обсяги виробництва продукції рослинництва млн.т	70,1	75,1	64,9	86,0	53,9	22,7
- зернових, зернобобових						
- соняшнику	14,2	15,3	13,1	16,4	11,3	15,5
- овочевих	9,4	9,7	9,7	9,9	7,5	5,3
Обсяги виробництва продукції тваринництва, млн.т	2,4	2,5	2,5	2,5	2,2	4,2
- м'яса						
- молока	10,1	9,7	9,3	8,7	7,8	-13,9
Середньомісячна заробітна плата, тис. грн	8,7	9,2	10,3	12,3	14,9	41,4

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України [32]

Якщо ми хочемо, щоб інвестиційні ресурси були ефективними, ми повинні враховувати особливості інвестиційної діяльності в сільському господарстві.

Ми також повинні створити сприятливі умови для швидкого залучення

інвестиційних ресурсів у галузь, наприклад:

- удосконалюючи чинну законодавчу базу щодо інвестиційної діяльності, створюючи джерела фінансування для задоволення потреб сільського господарства, стимулюючи науково-технічні розробки;
- швидко аналізувати та оцінювати ефективність інвестиційних ресурсів; вміти визначати слабкі сторони господарської діяльності компанії та визначати шляхи розвитку.

Усвідомлення відкладеності інвестиційного ефекту має важливе значення для оцінки ефективності інвестицій та аналізу інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Це пов'язано з тим, що оцінити повну ефективність інвестицій можна лише після закінчення інвестиційного проекту або після закінчення певного періоду окупності інвестицій. Інвестиції як процес вкладення ресурсів супроводжуються значними інвестиційними витратами. Це призводить до зростання або вдосконалення виробничих можливостей, які можна використовувати в майбутньому. Через акумуляцію річних приростів доданої вартості ці можливості принесуть підприємству більший дохід, ніж інвестиційні витрати.

Часто оцінка ефективності інвестиційної діяльності проводиться за допомогою аналізу динаміки передбачуваних змін. Підприємство може очікувати більшої врожайності, кращої якості та менших втрат під час врожаю, якщо інвестує в зернозбиральну технологію. Ці показники будуть основою для оцінки ефективності інвестиційного проекту.

Вважається, що показники безпосередньої ефективності та опосередкованої (непрямої) ефективності є двома різними аспектами ефективності інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Окрім усього іншого, опосередкована ефективність інвестиційної діяльності є результатом позитивної динаміки показників технологічної, технічної, соціальної чи екологічної ефективності діяльності суб'єктів аграрного підприємництва. Зростання урожайності основних культур — це один із

показників опосередкованої ефективності, який може використовуватися як індикатор прогресу в технологіях вирощування; зростання продуктивності праці; покращення матеріально-технічного забезпечення; зниження технологічних втрат і браку; оптимізація бізнес-процесів; і так далі. З іншого боку, безпосередню ефективність інвестиційної діяльності можна оцінити за допомогою показників, таких як обсяг виробленої валової продукції, отриманий чистий дохід і чистий фінансовий результат, який розраховується на одиницю вкладених капітальних інвестицій (табл. 2.3).

Таким чином, сільськогосподарські підприємства змогли зберегти позитивну динаміку щодо зростання ефективності своєї інвестиційної діяльності, незважаючи на складні умови воєнного часу. Це свідчить про зростання на 4,3 % обсягу виробленої валової продукції на 1 грн капітальних інвестицій і на 58,0 % обсягу отриманого прибутку сільськогосподарських підприємств на 1 грн вкладених інвестицій порівняно з 2018 роком (рис. 2.3). Зазначимо, що показники ефективності інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств погіршилися порівняно з довоєнним 2021 роком. Знизилися також показники рентабельності операційної діяльності компаній і прибутковості капітальних інвестицій. Тим не менш, сільськогосподарські підприємства продемонстрували економічну стійкість, а також прагнення продовжувати розвивати та розширювати агробізнес. За результатами досліджень на основі розрахунків можна зробити висновок, що, незважаючи на зменшення обсягів інвестицій, залучення інвестиційних ресурсів позитивно впливає на зростання обсягів продукції тваринництва та рослинництва. Цей вплив був менш опосередкованим на заробітну плату та врожайність.

В Україні спостерігається дефіцит інвестиційних коштів для забезпечення ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств.

У системі виробничих відносин інвестиції в сільськогосподарські

підприємства повинні базуватися на інноваціях і спрямовані на розвиток продуктивних сил.

Таблиця 2.3 Аналіз показників економічної ефективності інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2018 р., %
Виробництво валової продукції на 1 грн капітальних інвестицій, грн	6,73	7,68	7,88	7,12	7,02	104,3
Одержано прибутку на 1 грн капітальних інвестицій, грн	1,08	1,59	1,62	3,49	1,71	158,0
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	18,9	19,8	19,1	41,8	20,7	1,8 в.п.
Рівень рентабельності підприємств, %	14,0	17,3	13,9	26,7	13,0	-0,9 в.п.

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України [32]

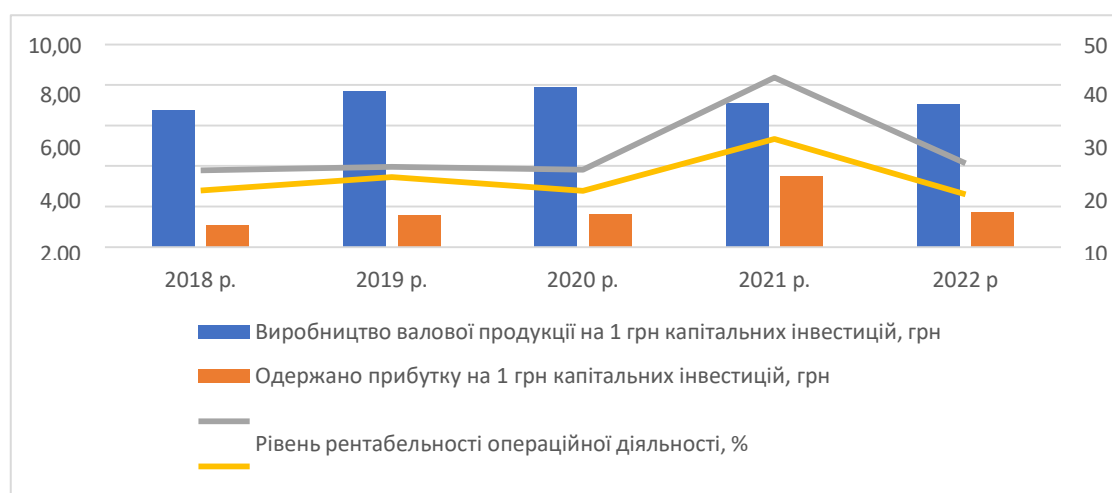

Рис.2.3 Динаміка показників ефективності інвестиційної діяльності

сільськогосподарських підприємств

- зменшення кількості антропогенних та техногенних впливів на ґрунт; гарантування відповідності вітчизняної продукції сільського господарства міжнародним стандартам якості та санітарним нормам;
- вирішення проблеми високого рівня освоєності сільгоспугідь;
- розвиток інфраструктури для заготівлі та збуту сільгосппродукції; вирішення кризових ситуацій у тваринництві
- збільшення витрат на вирощування та реалізацію сільськогосподарської продукції, а також зниження витрати на матеріали.

Стимулювання сільськогосподарських підприємств до ефективного використання угідь є одним із способів залучення інвестиційних ресурсів у сільське господарство. Це може включати використання органічного виробництва, агрохімічних досліджень і використання ресурсозберігаючих технологій.

2.2 Загальна характеристика аграрного сектору Львівської області

Завдяки вигідному географічному розташуванню, розвиненій інфраструктурі, природним ресурсам і близькості до європейських ринків Львівська область є однією з найпривабливіших областей для інвестицій в Україні. Прикордонна область є однією з найбільш перспективних для інвестицій у сферу збуту та сільськогосподарського виробництва. Щоб отримати доступ до ринків ЄС, Львівська область стикається з Польщею. В регіоні проходять важливі міжнародні дороги. У той час як продажі можуть відбуватися не лише на внутрішньому ринку, можливість експорту дозволяє залучати постійні інвестиційні ресурси. В області є багато автошляхів і залізничних шляхів, а також міжнародний аеропорт «Львів», який полегшує пересування між різними країнами. Економічний потенціал агропромислового сектору полягає в тому, що регіон є лідером у виробництві

м'яса, молока, овочів і фруктів. Органічне землеробство, садівництво та ягідництво добре розвиваються.

Важливим елементом є регіональна спеціалізація. Це пов'язано з тим, що умови сільськогосподарського виробництва та ґрунту відрізняються на різних природних місцях. У 2023 році загальна посівна площа сільськогосподарських культур становила 747,1 тис. га, збільшившись на 1,1 тис. га (на 0,1%) і на 108,8 тис. га (на 17,0%) порівняно з 2015 роком, як показано в аналізі структури земельних угідь сільськогосподарських підприємств (див. рис. 2.4). Порівняно з 2022 роком розміри посівних площ підприємств зменшилися на 0,5%.

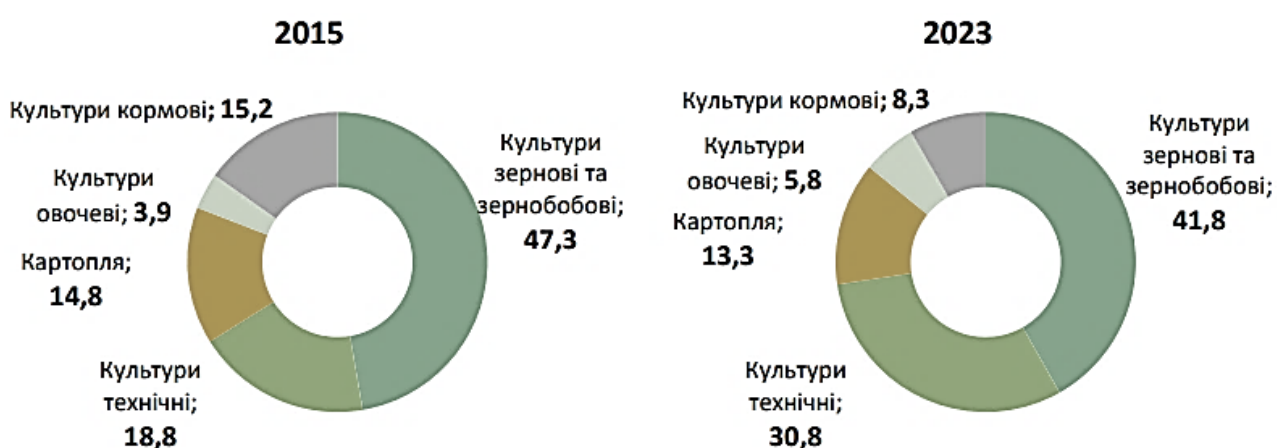

Рис. 2.4 Структура посівних площ сільськогосподарських культур (у %, порівняння 2015 і 2023 року)

Джерело: сформовано за даними ГУС у Львівській області [26]

У розвитку сільського господарства останнім часом спостерігається позитивна динаміка. Зокрема, сільськогосподарська продукція зросла на 32,8% порівняно з 2015 роком у 2023 році і досяг 48,1 млрд грн (у постійних цінах 2021 року).

Обсяг продукції сільського господарства підприємств зріс у 1,8 раза за останні шість років. У тому числі сільськогосподарська продукція зросла на 0,7% у порівнянні з 2022 роком, а підприємства зросли на 2,9 відсотка.

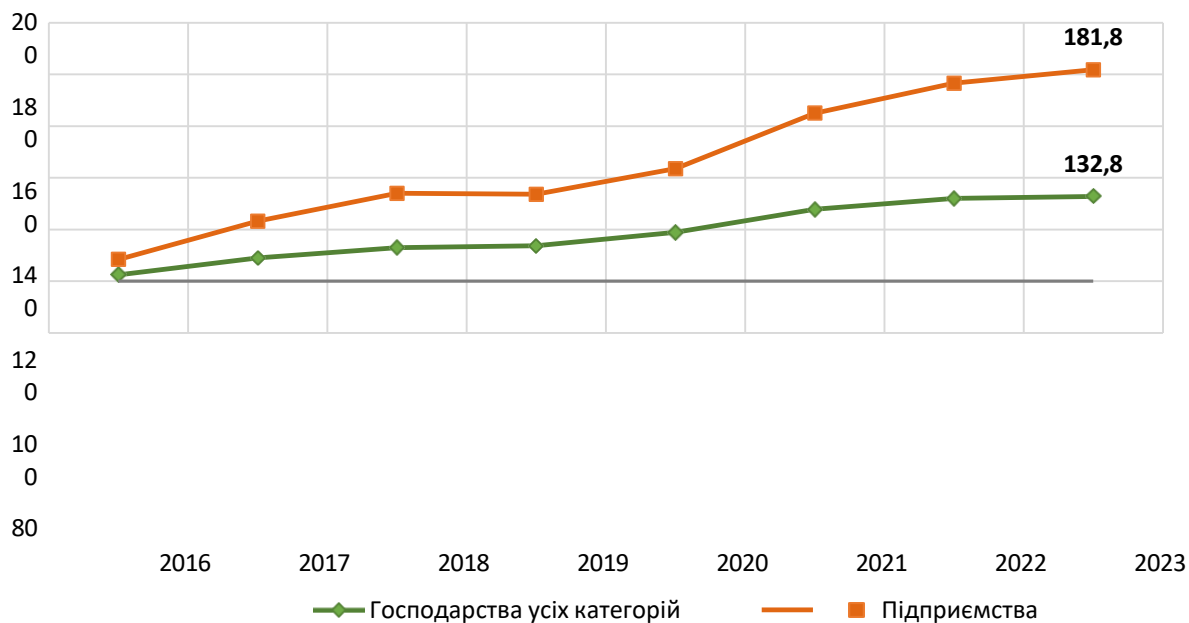

Рис. 2.5 Індекси сільськогосподарської продукції (2015 рік=100%)
 Джерело: сформовано за даними ГУС у Львівській області [26]

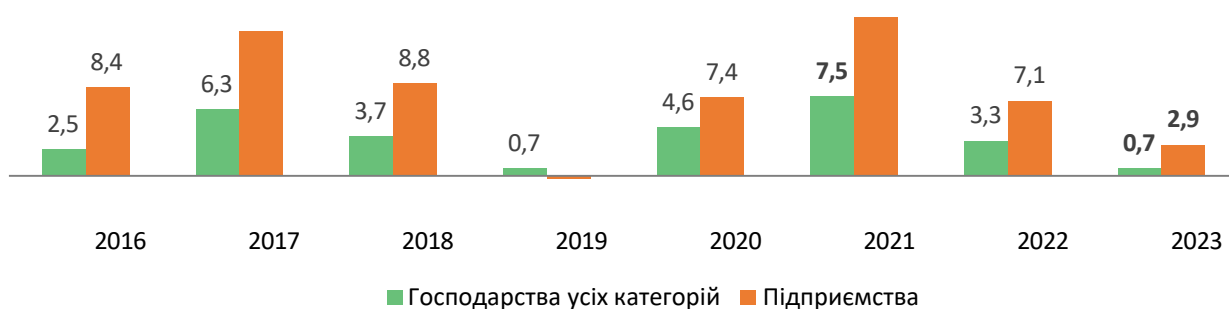

Рис. 2.6 Приріст (скорочення) обсягу сільськогосподарської продукції
 Джерело: узагальнено на основі [26]

У 2015 році частка підприємств у загальній продукції сільського господарства становила 42,0%, у 2022 році 56,2%, а у 2023 році 57,5%. У 2023 році продукція сільського господарства становила майже три чверті (73,8%) усього сільськогосподарського продукту.

2015 рік=100%

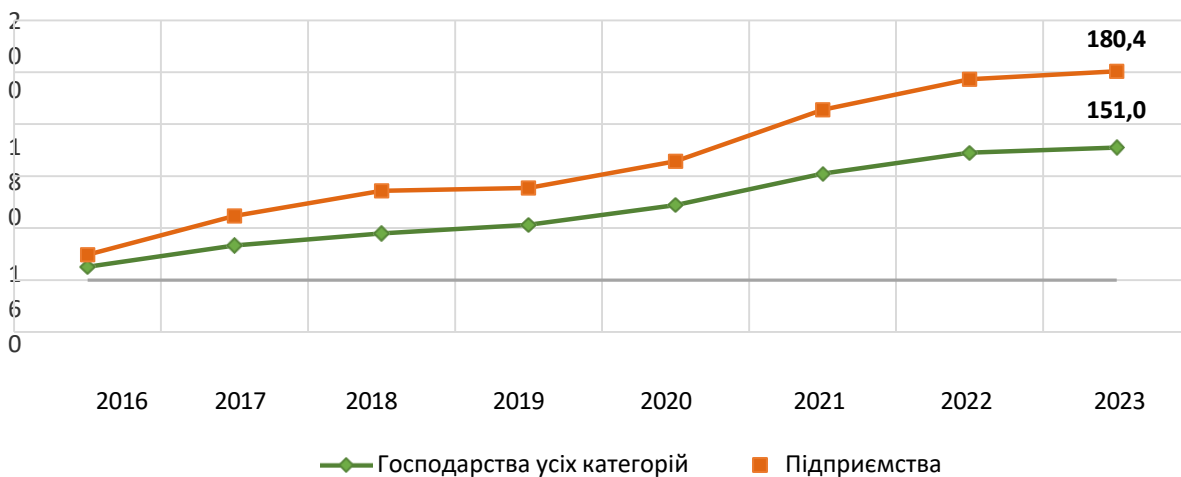

Рис. 2.7 Індекси продукції рослинництва

Джерело: узагальнено на основі [26]

Таблиця 2.4 Виробництво сільськогосподарських культур у господарствах усіх категорій у 2023 році

Культури	Зібрана площа		Валовий збір		Урожайність	
	тис.га	у % до 2022	тис.т	у % до 2022	ц з 1 га зібрано ї площі	у % до 2022
Культури зернові та зернобобові – усього	308,1	94,6	1771,3	93,0	57,5	98,3
у тому числі						
пшениця	173,8	97,9	846,5	92,8	48,7	94,9
ячмінь	31,4	87,6	140,5	78,8	45,0	90,0
кукурудза	75,3	87,5	720,2	95,6	95,6	109,3
Соняшник	39,0	89,9	103,3	94,9	26,5	105,6
Ріпак і кольза	55,9	119,3	192,4	108,9	34,5	91,5
Соя	116,7	111,9	370,1	127,7	31,7	114,0
Буряк цукровий фабричний	14,7	97,8	967,9	87,3	659,0	89,2
Картопля	99,4	100,5	1826,7	99,8	183,8	99,2
Культури овочеві відкритого ґрунту	43,4	100,8	852,3	101,4	196,3	100,6
Культури плодові та ягідні	14,2	97,2	146,5	102,9	110,5	105,6

Джерело: узагальнено на основі [26]

Продукція рослинництва зросла на 1,4% у порівнянні з 2022 роком, у тому числі у підприємствах на 1,7%. Це порівняно з 1,5 та 1,8 разом у 2015 році.

У 2023 році загальна посівна площа становила 747,1 тис. га, збільшившись на 1,1 тис. га на 0,1% і на 108,8 тис. га на 17,0 % порівняно з 2015 роком. Порівняно з 2022 роком розміри посівних площ підприємств зменшилися на 0,5%.

У 2023 році було виділено 311,9 тисячі га зернових і зернобобових культур (41,8% загальної посівної площі області), 230,2 тисячі га технічних культур (30,8%), 99,4 тисячі га картоплі (13,3%), 62,0 тисячі га кормових культур (8,3%) і 43,6 тисячі га овочевих культур (5,8%). У 2023 році маса зернових і зернобобових після доробки становила 1771,3 тис. т, що на 7,0% менше, на 133,3 тис. т, ніж у 2022 році. Всі господарства мали урожай 57,5 центнера з гектара (або 58,5 центнера у 2022 році). У 2023 році за обсягом виробництва зернових культур і зернобобових культур область посіла 15-е місце серед регіонів України.

У 2023 році було зібрано 846,5 тисяч тонн пшениці, 720,2 тисячі тонн кукурудзи та 140,5 тисячі тонн ячменю з загального обсягу виробництва зернових та зернобобових культур.

Озимі зернові та зернобобові культури отримали 879,0 тис. т, що на 8,8% менше, ніж у 2022 році. Пшениця становила найбільшу частку (87,8%) у виробництві зернових та зернобобових озимих.

Зібрано 892,3 тисячі тонн зернових та зернобобових культур, що на 5,2% менше, ніж у 2022 році. У структурі виробництва ярих культур кукурудза займала перше місце (80,7%).

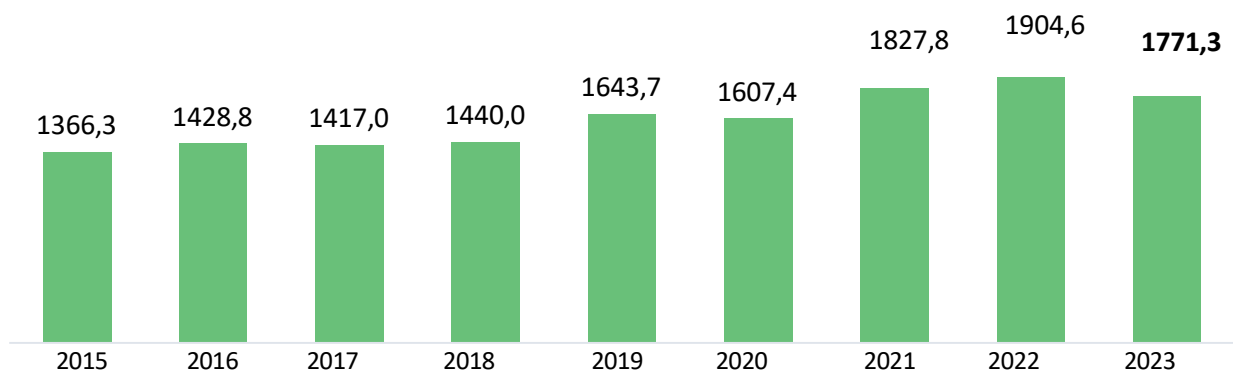

Рис. 2.8 Динаміка виробництва культур зернових та зернобобових Львівської області, тис.т

Джерело: узагальнено на основі [26]

У 2023 році зібрано більше сої на 27,7%, більше ріпака та кользи на 8,9% і менше соняшника на 5,1%. Виробництво сої зросло у 4,9 раза порівняно з 2015 роком, соняшника – у 3,7 раза, а кользи та ріпака – у 1,4 раза.

У 2023 році було викопано 967,9 тисяч тонн фабричного цукрового буряка, що на 12,7% менше, ніж у 2022 році. Валовий збір цукрового буряка знизився через зниження посівних площ на 2,1% і урожайності на 10,8 % порівняно з 2022 роком.

Виробництво картоплі зменшилось на 0,2% і становило 1826,7 тис. т порівняно з 2022 роком. Область посіла друге місце серед регіонів за обсягом вирощування картоплі (1902,0 тис. т), після Житомирської області. У 2023 році було зібрано 859,0 т овочевих культур у відкритому та закритому ґрунті, що на 1,4% більше, ніж у 2022 році. Овочеві культури закритого ґрунту становили 6,7 тисячі тонн, що становить 0,8% усього врожаю овочевих. У структурі виробництва овочевих культур у відкритому ґрунті господарствами усіх категорій капуста становила найбільшу частку, 44,8%, або 382,1 тис. т.

Таблиця 2.5 - Динаміка виробництва сільськогосподарських культур Львівської області (2018-2023рр.)

Рік	Зернові (тис. тонн)	Олійні культури (тис. тонн)	Овочі та фрукти (тис. тонн)
2018	900	250	300
2019	950	270	310
2020	870	260	290
2021	1000	280	320
2022	1100	300	340
2023	1150	320	350
2023 до 2018, %	128	128	117

Джерело: узагальнено на основі [26]

У 2023 році було зібрано 146,5 тисяч тонн плодових і ягідних культур, що на 2,9% більше, ніж у 2018 році. У плодоносному віці урожайність плодових і ягідних культур зросла з 104,6 до 110,5 центнерів з кожного гектара. За обсягом виробництва культур плодових та ягідних Львівщина посіла четверте місце, наступаючи за областями Чернівецька (267,2 тис. т), Вінницька (259,6 тис. т) і Хмельницька (211,4 тис. т).

Найбільш значущі фактори, які вплинули на виробництво:

1. Клімат: врожайність була знижена через посушливі періоди, особливо в 2020 році; однак виробництво збільшилося після поступового поліпшення погоди в 2021–2023 роках.
2. Впровадження технологій: у 2021–2023 роках застосування нових технологій і модернізація обладнання підвищило ефективність виробництва.

3. Інвестиції та підтримка: у 2022–2023 роках підприємства збільшили врожайність завдяки збільшенню інвестицій у нові проекти та технічне переоснащення.
4. Попит на товари: збільшення експортних можливостей і зростання попиту на зернові та олійні культури вплинуло на структуру виробництва.

З 2018 по 2023 рік виробництво зернових культур у Львівській області демонструвало позитивну динаміку, особливо після 2021 року. Збільшення врожаїв і експорту підвищило економічний потенціал регіону, а покращення умов виробництва зміцнило його позиції на аграрному ринку України.

У тому числі продукція підприємств зросла на 7,0%, тоді як продукція тваринництва знизилася на 1,3% у порівнянні з 2022 роком. Це протилежить падінню на 0,8% порівняно з 2015 роком, а також зростанням на 1,9 раза.

На 1 січня 2024 року загальна кількість великої рогатої худоби в господарствах усіх категорій зменшилася на 15,6 тис. голів (на 15,8%), у тому числі корів на 6,3 тис. голів (на 9,8%), свиней на 39,9 тис. голів (на 8,6%), овець і кіз на 1,9 тис. голів (на 6,9%) і птиці свійської на 51,2 тис.

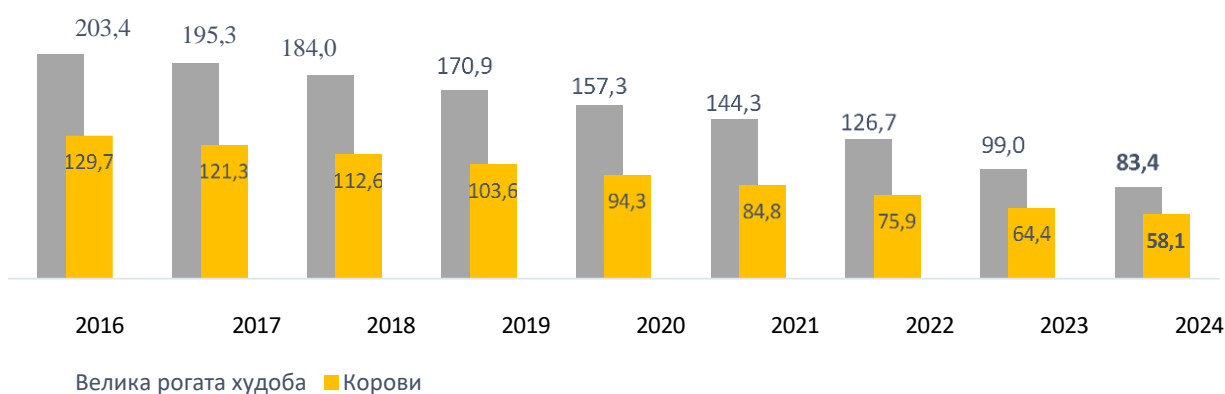

Рис. 2.9 Динаміка кількості великої рогатої худоби на 1 січня 2024 р., тис. гол

Джерело: узагальнено на основі [26]

Порівняно з початком 2016 року кількість великої рогатої худоби, у тому числі корів, скоротилась більш ніж удвічі. Але кількість свійської птиці зросла на 33,7%, а свиней на 21,8%. На початок 2024 року компанії

утримували 77,6% свиней, 49,3% свійської птиці, 18,1% великої рогатої худоби (включаючи 11,7%) і 23,5% овець і кіз.

Таблиця 2.6 Кількість сільськогосподарських тварин на 1 січня 2024 року

Тварини	Господарства усіх категорій		У тому числі підприємства	
	тис. голів	у % до 1 січня 2023	тис. голів	у % до 1 січня 2023
Велика рогата худоба	83,4	84,2	15,1	98,7
у тому числі корови	58,1	90,2	6,8	100,0
Свині	424,5	91,4	329,6	91,5
Вівці та кози	25,5	93,1	6,0	107,1
Птиця свійська	11014,5	99,5	5431,7	101,2

Джерело: узагальнено на основі [26]

У 2023 році господарства всіх категорій області виробили 208,3 т живої маси сільськогосподарських тварин, реалізованої на забій, 322,9 т валового молока та 617,5 т яєць.

У 2023 році область виробляла свинину на другому місці в Україні після Київської області. Область займала четверте місце за обсягом виробництва м'яса птиці, після Вінницької, Черкаської та Дніпропетровської областей.

Таблиця 2.7 Виробництво основних видів продукції тваринництва у 2023 році Львівської області

Продукція тваринництва	Господарства усіх категорій		У тому числі підприємства	
	2023	у % до 2022	2023	у % до 2022
Жива маса сільськогосподарських тварин, реалізованих на забій, тис.т	208,3	102,9	144,7	108,5
Обсяг виробництва (валовий надій) молока, тис.т	322,9	83,3	31,4	102,3
Кількість одержаних яєць від птиці свійської, млн.шт	617,5	102,6	80,5	117,9

Джерело: узагальнено на основі [26]

Виробництво м'яса (жива маса сільськогосподарських тварин, реалізованих на забій) збільшилося на 2,9 % в усіх господарствах порівняно з 2022 роком. Виробництво яєць (одержаних від свійської птиці) зменшилося на 2,6 %, а виробництво молока (валовий надій) зменшилося на 16,7 %

Протягом 2019–2020 років кількість підприємств зазнала незначних коливань через пандемію та економічні труднощі. Відзначається стабільне зростання з 2021 року, яке продовжилося в 2022–2023 роках завдяки впровадженню нових технологій і підтримці уряду.

Після спаду у 2020 році виробництво почало поступово зростати. У 2023 році він досяг значного рівня 10,5 млрд грн. Це пов'язано зі зростанням експорту, а також модернізацією виробничих процесів.

Таблиця 2.8 Динаміка розвитку сільськогосподарських підприємств Львівської області за період 2019–2023 роки:

Показники	2019р.	2020р.	2021р.	2022 р.	2023р.	2023р. до 2019р, %
Кількість сільськогосподарських підприємств	1050	1020	1070	1100	1150	110
Загальний обсяг виробництва (млн грн)	8500	8200	9000	9800	10500	124
Площа оброблюваних земель (тис. га)	320	315	325	330	335	105
Кількість працівників (тис. осіб)	25	24	26	27	28	112

Джерело: розроблено автором на основі [26]

Протягом цього часу спостерігається постійний приріст площі оброблюваних земель, що свідчить про те, що діяльність компанії зростає. Крім того, кількість працівників зростає, що свідчить про зростання зайнятості в сільському господарстві та розвиток кооперативних рухів. Поступове відновлення після пандемії у 2019–2023 роках спостерігалось в сільськогосподарських підприємствах Львівської області, які стабільно збільшували виробництво та залучали нові інвестиції. Це призвело до покращення сільського господарства та праці в регіоні.

2.3 Оцінка інвестиційної діяльності аграрних підприємств Львівської області

Незважаючи на те, що інвестиційні ініціативи сільськогосподарських підприємств Львівської області відображають загальні тенденції розвитку аграрного сектору Західної України, вони також мають певні особливості, характерні для цього регіону. Завдяки вигідному географічному

розташуванню, родючим ґрунтам і близькості до європейських ринків Львівщина є одним із важливих центрів сільського господарства країни. Крім того, слід звернути увагу на те, що місцеві фермери часто об'єднуються в кооперативи, що полегшує доступ до фінансування та спільне використання техніки.

Основні напрями інвестиційної діяльності Львівщини:

1) Рослинництво.

Природно-кліматичні умови Львівської області сприятливі для вирощування більшості сільськогосподарських культур. Пріоритетними напрями спеціалізації аграрного сектору для області у рослинництві є вирощування зернових та олійних культур, цукрових буряків, картоплі, овочів, фруктів, у тваринництві - виробництво м'яса свиней та м'яса птиці, а також харчова промисловість і перероблення сільськогосподарської продукції. Тому пріоритетними є інвестиції у вирощування зернових і технічних культур, таких як пшениця, жито, ячмінь. Перспективним напрямом також є розвиток садівництва та ягідництва, тому інвестиції у вирощування яблук, слив, малини, полуниці є важливими. Продукція органічного походження стає все більш привабливою як для європейського, так і для національного споживача, а фермерські господарства України спроможні активізуватися в даному напрямку і країна може стати одним із головних експортерів цієї продукції на ринку ЄС. Попит на органічні продукти зростає – це стійка тенденція ринку. Мотивацією є підвищення інтелектуального рівня споживачів та усвідомлення важливості здорового харчування. Тому не можна оминати інвестиційну підтримку органічного землеробства, яке стає популярним через попит у Європі.

2) Тваринництво.

Існують сектори тваринництва, на розвиток яких найефективніше впливає підвищення інвестиційної активності. Є необхідність удосконалення матеріально-технічної і сировинної бази та активізації інвестиційної діяльності тваринницьких підприємств, урахувавши при цьому низькі доходи

населення регіонів і наявність на внутрішньому ринку іноземної тваринницької продукції відомих торгівельних марок, як запоруку підвищення конкурентоспроможності тваринництва. Правильне, раціональне інвестування у свинарство відкриває великі переваги в отриманні найнижчої собівартості вирощування свиней у світі та практично гарантовану рентабельність інвестицій від 100% в рік. Збільшення інвестицій у молочне та м'ясне скотарство є також пріоритетним напрямком, а також інвестиції у розвиток птахівництва та бджільництва; розвиток сучасних ферм з автоматизацією годівлі, моніторингу тварин.

3) Інфраструктура та логістика.

Разом із збільшенням обсягів валового виробництва зростає потреба у розбудові потужностей її зберігання, переробки, передпродажної підготовки. Для вже наявних обсягів виробництва сільськогосподарської продукції для регіону потрібні додаткові потужності зберігання зерна на 500 тис т, овочів - на 75 тис т, картоплі - на 120 тис т. Розбудова інфраструктурних потужностей в галузях картоплярства, овочівництва, плодівництва дозволить за рахунок зменшення природних втрат та збереження якості продуктів значно підвищити економічну ефективність їх виробництва та збільшити їх обсяги. Головні напрямки це - створення логістичних центрів для зберігання, сортування та транспортування сільськогосподарської продукції; розвиток елеваторних потужностей.

4) Агропереробка є не менш важливим напрямом інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що включає:

- будівництво переробних підприємств (сирзаводи, м'ясопереробні цехи, консервні заводи),

- Інвестиції у виробництво продуктів із доданою вартістю.

Харчова промисловість представлена 16 галузями: м'ясопереробна, молокопереробна, хлібопекарська, жиросімейна, борошномельна, плодоконсервна, кондитерська, виробництва напоїв, цукрова, соляна, готових

кормів для тварин, спиртова, лікєро-горілчана, пивоварна, тютюнова, інших харчових продуктів.

Щодо джерел фінансування капіталовкладень, то можна виділити наступні:

- Власні кошти агровиробників (значна частина місцевих підприємств реінвестує прибутки).
- Банківські кредити (місцеві фермери активно користуються державними програмами компенсації відсоткових ставок).
- Гранти від міжнародних організацій (Львівщина є активним учасником програм технічної допомоги, таких як USAID, ЄБРР та FAO).
- Державна підтримка (компенсація вартості техніки, гранти на органічне виробництво).
- Іноземні інвестори (регіон приваблює інвесторів завдяки близькості до ЄС і перспективам експорту).

Хоча Львівщина є інвестиційно привабливою, що сприяло підвищенню її економічного потенціалу, і має свої пріоритетні напрямки, все ж таки існують проблеми, пов'язані з:

1. Недостатністю фінансування (малий та середній бізнес стикається зі складнощами в доступі до дешевих кредитів).
2. Зношеністю техніки: значна частина фермерів користується застарілим обладнанням.
3. Логістичними обмеженнями: нестача сучасних складів та переробних підприємств.
4. Військовими ризиками: хоча регіон є відносно безпечним, загальна економічна нестабільність впливає на інвесторів.

Львівщина постійно входить до десятки найкращих регіонів за обсягом залучених кредитів. Інвестування в галузь сільського господарства, яка становить 70% валової виручки України, стимулюється доступом до кредитування в рамках державної програми «Доступні кредити 5-7-9%».

Крім того, слід зазначити, що «Фінансові інструменти для бізнесу в Україні» було розроблено Міністерством економіки України та Інститутом KSE. У цьому керівництві розглядаються різні методи допомоги аграріям за допомогою державних органів, банківських установ і міжнародних організацій (рис. 2.10).

Рис. 2.10. Залучення банківських кредитів в аграрну сферу у 2024 році

Джерело: сформовано за даними Департаменту АПК ЛОДА

Зусиллями Львівської ОДА до постанови Кабміну внесли зміни, щодо швидко фінансувати програми підтримки у воєнний стан. Цьогоріч близько 50 мільйонів гривень спрямовано на підтримку сільського господарства Львівської області. У Львівській області це найбільший обсяг фінансування для аграрних програм, а також найбільший у будь-якій області України.

У Львівській області найбільше сімейних ферм. Зараз у нас працює 135 ферм,

після того, як у 2023 році зареєстрували ще 34 ферми. Вперше за десять років кількість великої рогатої худоби в регіоні зростає. Таким чином, сільське господарство Львівщини має великий потенціал для інвестицій, але для його реалізації держава та міжнародні партнери повинні активно підтримувати його.

На регіональному рівні створено Службу інвестора, консультативно-дорадчий орган при обласній державній адміністрації, щоб забезпечити успішне залучення та функціонування інвестиційних проектів на Львівщині. Цей орган вирішує поточні проблеми існуючих і потенційних інвесторів під час виконання ними господарської діяльності, а також сприяє співпраці органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування для забезпечення належного функціонування інвестиційних проектів.

Таблиця 2.9 - Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств Львівської області в період 2020–2023 років

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2023р. до 2020р., %
Обсяг інвестицій, млн грн	1200	1350	1400	1500	7,1
Основні джерела інвестицій	Власні кошти, кредити, державна підтримка	Кредити, міжнародна допомога, державні програми	Регіональні програми, іноземні інвестиції	Гранти, державна допомога, приватний капітал	

Джерело: розроблено автором на основі [26]

Згідно зі статистичним щорічником Львівської області за 2020 рік, спостерігалось зростання інвестицій у сільське господарство, що сприяло модернізації техніки та впровадженню нових технологій, відбувається початок активної модернізації техніки та інфраструктури. У 2021 році продовжувалася тенденція до збільшення інвестицій, особливо в галузі рослинництва та тваринництва. Обсяги виробництва продукції рослинництва та тваринництва зросли, що свідчить про ефективність вкладених інвестицій,

відбувається зростання інвестицій порівняно з 2020 роком на 12.5% завдяки залученню міжнародної допомоги. Дані за 2022-2023 роки обмежені, проте відомо, що в області реалізовувалися програми підтримки сільського господарства, спрямовані на стимулювання інвестиційної діяльності. Зокрема, Комплексна програма підтримки та розвитку сільського господарства Львівської області на 2022 рік передбачала заходи для покращення інвестиційного клімату в аграрному секторі. В 2022 році відбувається незначне уповільнення зростання (+3.7%) порівняно з попереднім роком через виклики війни, однак підтримка з боку регіональних програм залишалася. В 2023 році відновлюється темп зростання інвестицій (+7.1%) завдяки фокусуванню на автоматизації та експорту.

Загалом, інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств Львівської області в період 2020–2023 років демонструвала позитивну динаміку.

Враховуючи зростаючий попит на харчові продукти, прогрес технологій і глобальні вимоги до сталого розвитку, інвестиції в сільське господарство Львівської області мають значний потенціал.

Основні цілі інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств Львівщини є наступні:

1. Сільське господарство продовжує відігравати важливу роль у розвитку економіки, особливо через зростаючий попит на продукти харчування по всьому світу. З огляду на родючі ґрунти та зручне географічне розташування Україна має конкурентну перевагу для експорту агропродукції.

2. Інновації та технології в сільському господарстві: дрони, штучний інтелект і автоматизовані системи управління фермами створюють нові можливості для підвищення врожайності та зниження витрат. Інвестори зацікавлені в агротехнологічних стартапах і проектах, які використовують передові методи для вирощування рослин, збереження ґрунту та забезпечення водою.

3. Екологічність і сталий розвиток

Зростання попиту на органічну продукцію та сталу аграрну практику створює нові ніші для інвесторів. Наприклад, інвестиції в екологічно чисті добрива, біоенергетику або відновлювані джерела енергії в аграрному секторі можуть бути дуже перспективними.

4. Державна підтримка та міжнародні програми

Багато урядів надають податкові пільги, субсидії та підтримують партнерські проекти для залучення інвестицій у сільське господарство. Крім того, міжнародні фінансові організації, як Світовий банк або ЄБРР, фінансують проекти, спрямовані на розвиток агросектору.

5. Розвиток логістики та інфраструктури

Залучення інвестицій у будівництво елеваторів, холодильних установок, портової інфраструктури та транспортних мереж сприяє збільшенню ефективності постачання сільгосппродукції на внутрішні та зовнішні ринки.

6. Підтримка кооперативного руху

Інвестиції в об'єднання фермерів і кооперативи дозволяють дрібним виробникам отримати доступ до кращих технологій, знижувати витрати та підвищувати конкурентоспроможність, створення агропромислових кластерів для об'єднання виробників, переробників та експортерів.

Бачимо, що сільське господарство Львівщини є привабливим сектором для інвестицій за умови створення сприятливого інвестиційного клімату, розвитку інфраструктури та впровадження інноваційних рішень.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1 Перспективні напрями для залучення інвестицій в аграрний сектор Львівщини

Створення інноваційної моделі аграрно-продуктового виробництва, основаної на знаннях і новітніх технологіях, має спричинити зміну структури та характеру продуктивних сил у нашій країні на макроекономічному рівні. Перш за все це має бути спрямовано на розвиток людського капіталу, а також на створення надійного місця зберігання та глибокої переробки продукції, яка є продуктом сільського господарства. У першу чергу необхідно створити відповідні підприємства, спеціальні служби та групи, які стимулюють виробничі зв'язки. Це означає, що оцінка ефективності повинна бути змінена. Його основними джерелами мають бути «фінансові спекуляції» та необмежене зростання цін на продукти природних монополій, зосереджених у кількох фінансово-промислових групах, а не прибуток. У сферах з обмеженими ресурсами, таких як наука, освіта, охорона здоров'я та аграрний сектор, розвиток суспільства та національної економіки залежить від них.

Залежно від того, наскільки важливими є інвестиції в функціонування кожного продуктового підкомплексу в конкретній галузі сільського господарства, це стосується інтересу всього населення країни як споживачів не тільки аграрно-продовольчих продуктів, але й товарів промислового походження, вироблених із сільськогосподарських продуктів, продуктів промислової переробки та енергетичних ресурсів. Однак інвестиції в розвиток галузей аграрно-продуктового виробництва позитивно впливають на вирішення низки соціально-економічних проблем у сільській місцевості та створюють нові робочі місця.

Науково-обґрунтовані інвестиційні програми розвитку для кожного аграрно-продуктового підкомплексу є основним засобом та інструментом

управління інвестиціями в аграрно-промисловій сфері. Ці програми є структурною частиною державної програми соціально-економічного розвитку галузі. Вони повинні бути розроблені протягом 5–20 років.

Наведемо основні переваги інвестування в АПК України на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Переваги інвестування в діяльність аграрних підприємств

Джерело: сформовано на основі [13]

Кожен продуктовий комплекс повинен розробити науково-обґрунтовану інвестиційну програму розвитку для активізації інвестиційної діяльності з метою визначення джерел, форм, суб'єктів і напрямків інвестування. Зміцнення виробничого потенціалу, удосконалення структурних компонентів, перехід на інноваційні технології, формування та використання високопрофесійного інтелектуального людського капіталу та соціально-економічний розвиток селища з урахуванням соціально-

економічних потреб суспільства та природних умов господарювання регіону – це основні проблеми розвитку, які повинні бути вирішені. Оскільки вони мають вирішальне значення для розвитку людини, її кваліфікаційності, професійності та інтелекту, освіта та національна наука мають бути пріоритетними сферами інвестування на рівні економіки країни.

Це означає, що люди мають здатність сприймати, створювати та розвивати нові ідеї, творчі помисли, виготовляти нові продукти, оволодівати новими технологіями та організовувати творчі групи з прогресивним критичним мисленням. Ці сфери та охорона здоров'я сприяють розвитку потенціалу людини, а також формують інноваційну економіку країни. Таким чином, інвестиції мають спрямовуватися на відновлення та інноваційний розвиток виробничих потужностей, які використовуються для промислового зберігання, глибокої переробки та доробки сільськогосподарської продукції, а також інших промислових товарів. Продукти харчування з більшою доданою вартістю та товари повсякденного вжитку, виготовлені з біоенергетичними та екологічно чистими сільськогосподарськими продуктами, вимагають використання резервних потужностей.

Інвестори на національному та міжнародному рівнях вважають агробізнес України привабливою сферою через його природний потенціал, динамізм технологічного прогресу, перспективи освоєння нових напрямків агробізнесу та поглиблення зв'язків із провідними гравцями на світовому аграрному ринку. Незважаючи на те, що пандемія COVID-19 не мала такого руйнівного впливу, щоб зменшити інвестиційний потенціал галузі, аграрна галузь зазнала значних втрат з початку повномасштабної війни в Україні 24 лютого 2022 року і потребує значної підтримки, особливо інвестицій. Одним із найбільш привабливих секторів залишається агробізнес.

Рис. 3.2 Шляхи підвищення економічної ефективності інвестицій

Блокування портів в Україні показало, наскільки довгостроковий дисбаланс може вплинути на економічну активність такого великого гравця на світовому аграрному ринку. Отже, у складних умовах війни важливо визначити основні підходи, необхідні для створення ефективної стратегії інвестування агробізнесу, яка враховуватиме відповідні загрози та включатиме методи мінімізації ризиків. Підприємства, які прагнуть продовжувати розвиватися, збільшувати свою прибутковість і стати більш конкурентоспроможними, повинні зосередитися на підвищенні економічної ефективності своїх інвестицій. Рисунок 3.2 показує основні шляхи досягнення цієї мети.

Отже, підвищення економічної ефективності інвестицій є багатограним процесом, що потребує комплексного підходу, адаптації до сучасних технологій і активної роботи зі зниженням ризиків. Успіх залежить від чіткої стратегії, раціонального використання ресурсів та вдосконалення управління.

3.2 Інвестиційний механізм стимулювання екологічних проєктів у сільськогосподарських підприємствах

Сьогодні екологізація аграрного комплексу та діяльності сільськогосподарських підприємств є надзвичайно важливою проблемою. Розвиток сільськогосподарських підприємств потребує ресурсів, що призвело до значної деградації сільськогосподарських угідь і утворення великої кількості побічних продуктів і відходів. Таким чином, необхідно перейти до сталого еколого-економічного розвитку в сільському господарстві, яке базується на принципах екологізації сільського господарства та враховує природні особливості сільських територій.

Розвиток інфраструктури складових сільськогосподарських підприємств забезпечить продовольчу безпеку та зменшить навантаження на навколишнє середовище.

Відтворювальні процеси сільськогосподарських підприємств пов'язані з природними асиміляційними процесами, що також впливають на несприятливу екологічну ситуацію в сільському господарстві. Слід зазначити, що різні епідемії, спричинені відходами м'ясопереробних підприємств і бойнями при неправильному поводженні, завдають збитків соціальних, екологічних і економічних.

Рис. 3.3 показує фактори, які негативно впливають на екологічну ситуацію в аграрному секторі.

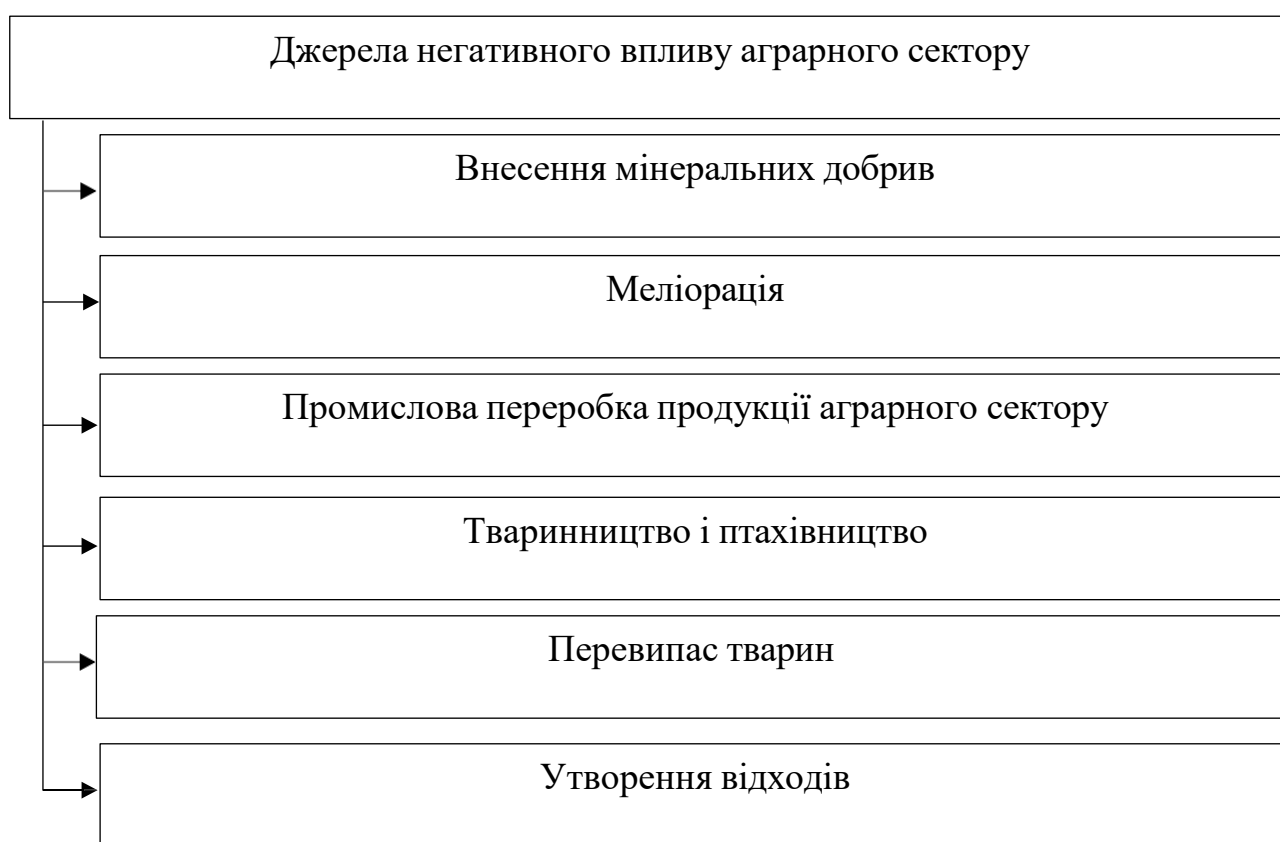

Рис. 3.3 Напрямки несприятливого екологічного впливу аграрного сектору на навколишнє природне середовище

Джерело: сформовано на основі [14]

Наявні механізми природокористування, особливо компенсаційні, показали, що вони неефективні, оскільки вони не мотивують потенційних природокористувачів до охорони навколишнього середовища. Для забруднювачів легше заплатити штраф за забруднення, ніж впроваджувати

сучасні ресурсозберігаючі та екологічно безпечні технології в сільському господарстві, оскільки відомі методи оцінки природних ресурсів не дають об'єктивної картини.

Крім того, варто зазначити, що перехід сільськогосподарських підприємств на більш еколого орієнтований уклад є значною мірою пов'язаний з економічними факторами, особливо в умовах жорсткої ринкової економіки, яка спрямована на максимізацію прибутку та максимальне використання природних ресурсів.

Більшість дослідників стверджують, що дії, спрямовані на створення суспільно корисних благ, таких як зменшення негативного впливу на навколишнє середовище та зменшення споживання природних ресурсів під час сільськогосподарської діяльності, збільшують екологічну ефективність сільськогосподарських підприємств.

Сільськогосподарські підприємства повинні отримувати ті переваги, які отримує суспільство від діяльності, яка зберігає ресурси, одночасно зменшуючи забруднення навколишнього середовища та утворення відходів. Чинне екологічне і ресурсне законодавство України забороняє будівництво підприємств, споруд або інших господарських об'єктів, на яких не забезпечується повне дотримання екологічних вимог.

Пошук стимулюючих напрямків і достатня мотивація для екологічно орієнтованого результату є одним із основних завдань розвитку інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Розвиток, орієнтований на навколишнє середовище, здебільшого стосується зміни управління, інвестицій або використання більш інноваційних методів зберігання ресурсів.

З цією метою можна запропонувати стимули для покращення екологічної ситуації, наприклад, пільгове оподаткування та прискорена амортизація, пільгове кредитування, страхування, концесійні інструменти, торгівля квотами, заставна система, фінансування екологічних програм і т. д.

Більшість економічно розвинених країн використовують екологічні податки.

Слід зазначити, що основними особливостями екологічних податків є:

- врахування витрат, пов'язаних із запобіганням шкоді навколишньому середовищу, завданій сільськогосподарською діяльністю, до вартості товарної продукції або послуги, яка призвела до збитку;
- впровадження системи мотивації виробників і споживачів до охорони навколишнього середовища, а також переходу на ресурсозберігаючий тип економічного розвитку;
- сприяти впровадженню нових природоохоронних технологій і вдосконаленню технологічних процесів у сільському господарстві, а також використанню логістичних інструментів.

З метою виділення стимулюючої ролі платежів доцільно розробити такий економічний механізм, який дозволить забезпечити зниження оподатковуваного прибутку на розмір витрат, які будуть спрямовуватися на капітальні витрати, пов'язані з природоохоронними та ресурсозберігаючими проектами.

На нашу думку, прискорена амортизація є ще одним ефективним інструментом для стимулювання бережливого ставлення до навколишнього середовища. Це дає сільськогосподарським підприємствам дієвий стимул для модернізації та впровадження екологічно безпечних технологій. Згідно з дослідженням, проведеним у світі щодо застосування прискореної амортизації в природоохоронних сільськогосподарських проектах, можна припустити, що використання цього інструменту призводить до значного накопичення капіталу для модернізації та впровадження високотехнологічного устаткування, а також до значного скорочення витрат на ліквідацію екологічного збитку.

Використання пільгового кредитування для реалізації природоохоронних проектів сільськогосподарськими підприємствами дозволить підвищити обсяг фінансування цих проектів, а також зробити їх більш привабливими для інвестування через державну підтримку. Слід зазначити, що впровадження програми пільгового кредитування доцільно здійснювати в

рамках державно-приватного партнерства з обов'язковою підтримкою держави.

Рівень державного фінансування буде залежати від багатьох факторів, включаючи розмір природоохоронних проектів на сільськогосподарських підприємствах, ступінь соціальної та екологічної важливості та інші фактори. У зв'язку з тим, що природоохоронні програми у сільському господарстві фінансуються недостатньо, використання пільгового кредитування стає особливо важливим на даний момент. Вважається, що для забезпечення сталого еколого-економічного розвитку необхідно фінансування екологічних проектів у розмірі, не нижчому ніж 3% від внутрішньої продукції (ВВП). У економічно розвинених країнах, таких як Німеччина, Швеція, Бельгія тощо, витрати на екологічні проекти становлять від 6 до 8 % валового внутрішнього продукту.

У більшості розвинених країн пільгове кредитування для екологічних цілей використовується для придбання очисного устаткування або виплати відсотків за пільговим кредитом. Наприклад, влада Фінляндії компенсує 10% звичайної ставки за позиками на інвестування в екологічні проекти 7 % протягом перших чотирьох років і 8,5 % протягом наступних чотирьох років. Крім того, страхування відповідальності за забруднення навколишнього середовища є великим стимулом для сільськогосподарських підприємств, оскільки дозволяє використовувати страхування як попередження. Дослідження досвіду екологічного страхування за кордоном показали, що страховики та страхувальники тісно пов'язані один з одним, а страховий договір дозволяє страховій компанії отримати безмежний доступ до інформації та реалізувати екологічний проект.

Оскільки саме природні умови зумовлюють сутність сільськогосподарського процесу, де природний елемент навколишнього середовища панує, екологічні інтереси суб'єктів сільськогосподарської діяльності набувають соціального характеру. Усвідомлення важливості проблем розвитку, пов'язаних із веденням екологічно орієнтованого

сільського господарства, ще не гарантує, що екологічні інтереси перетворяться на економічні інтереси. Сільськогосподарські підприємства повинні організувати господарську діяльність для завершення цього процесу.

Для того, щоб передбачити можливості функціонування виробничих систем у сільському господарстві та забезпечити сприятливе й ефективне господарювання на перетині міні-, мікро-, мезо- і макроекономіки, предметні пріоритети для забезпечення сумісності їх реалізації формуються через фактори, такі як нелінійність, нерівномірність і невизначеність розвитку відносин ведення екологічно орієнтованого сільського господарства.

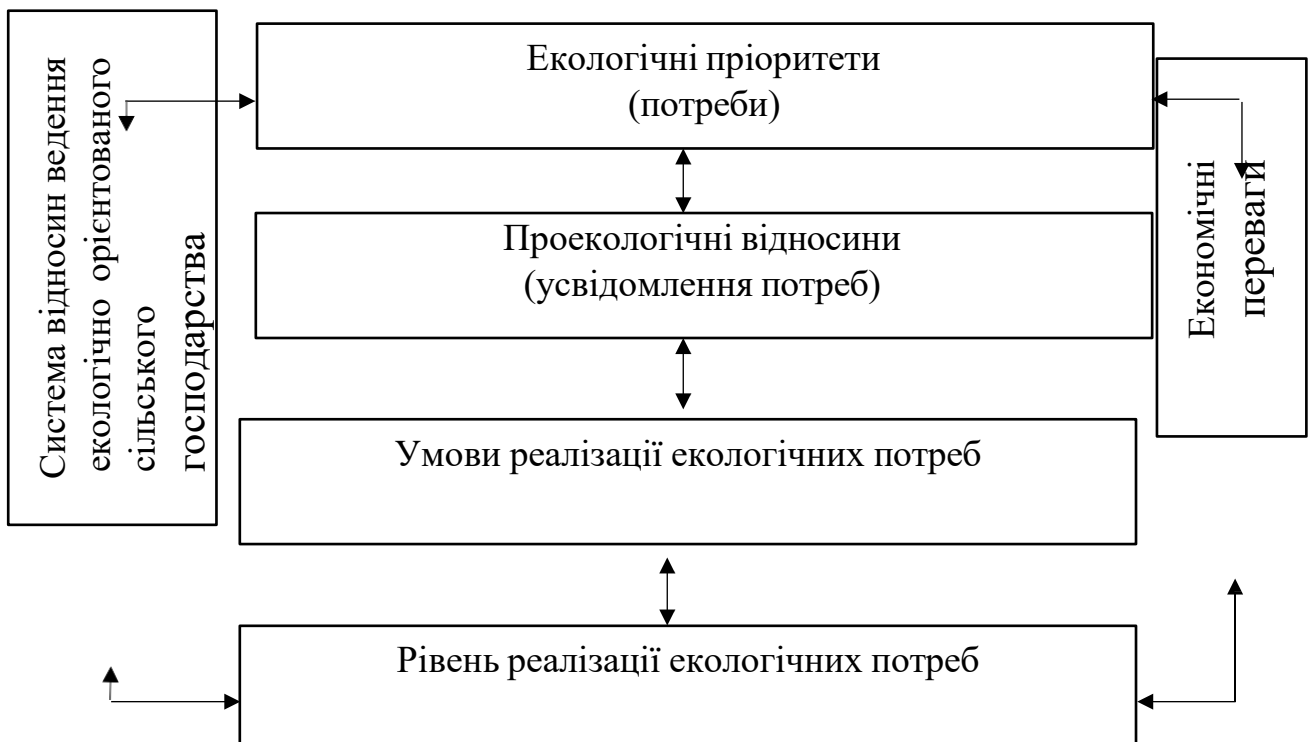

Рис. 3.4 Схема формування екологічних переваг у сільськогосподарському виробництві

Джерело: побудовано автором на основі [14].

Трипараметральна гетерогенна система, яка складає систему відносин ведення екологічно орієнтованого сільського господарства, включає територіальну (економічну, екологічну, республіканську та ін.); управлінську

(адміністративну, правову, інституційну та ін.); і виробничо-господарську (галузі, сектори, сегменти та ін.). Таким чином, інструменти, які зараз використовуються для регулювання та самоорганізації відтворювальних процесів у сільському господарстві, повинні бути переглянуті, особливо неекономічні методи впливу.

У розвитку екологічно орієнтованого сільського господарства пріоритетними є капіталовкладення, вибір нових технологій, адаптованих до відповідних екологічних умов, підтримка пропорційності виробництва, стимулювання інтенсифікації відповідно до об'єктивних і суб'єктивних переваг сільськогосподарських підприємств і їх готовність прийняти концепцію екологічно орієнтованого виробництва.

Наразі екологічна економіка повинна розглядатися як частина глобальної еколого-економічної системи. Вона повинна стати основою для розвитку екологічно орієнтованого виробництва, особливо в сільському господарстві. Основною тенденцією розвитку сільськогосподарських підприємств має бути впровадження систем управління, які поєднують економічне мислення та екологічну свідомість. Оскільки впровадження екологічного управління на підприємствах України значно підвищить стійкість галузі, а також всієї економіки України в цілому.

Тим не менш, збільшення антропогенних впливів на природне середовище призводить до погіршення екологічних умов виробництва харчових продуктів. Глобалізація вимагає нових потреб, що збільшує конкуренцію в усіх сферах економіки України. Більшість сільськогосподарських підприємств сьогодні не можуть досягти високих показників діяльності, щоб зберегти свої позиції на ринку. Впровадження в сільському господарстві системи управління навколишнім середовищем, яка базується на міжнародних і національних стандартах екологічного менеджменту та аудиту, забезпечує попередження та контроль за регулюванням цих процесів.

В сучасному світі держава добровільно надає певні права організаціям,

які прагнуть до ефективного та екологічно свідомого управління. Внутрішнє управління сільськогосподарськими підприємствами за допомогою екологічного менеджменту виявляється необхідним для того, щоб унеможливити, щоб підприємства перекладали витрати на суспільство або взяли на себе повну відповідальність. На жаль, через постійну інерцію в сільському господарстві та звички до залежності від державної допомоги не всі підприємства готові допровадити екологічний менеджмент. Таким чином, у ринковій економіці виробництво товарної продукції та отримання швидкого прибутку є найважливішим для них.

Наразі великі сільськогосподарські об'єднання представляють підприємства аграрного сектору, які прагнуть розширити свою діяльність у цьому секторі. Таким чином, впровадження екологічного менеджменту в усьому секторі в найближчу перспективу є важливим завданням для аграрного сектору.

Представники сільськогосподарських підприємств кажуть, що екологічний менеджмент сприяє меншому порушенню природоохоронного законодавства, меншим штрафам, кращим зв'язкам з контролюючими органами, економії ресурсів і збільшенню привабливості інвестицій. Держава, безсумнівно, зацікавлена в екологізації будь-якого виробництва, особливо в сільському господарстві.

Ми пропонуємо включити суб'єкт, який надає відповідні грошові ресурси, у структуру джерел фінансування екологічних інвестицій. У результаті це дозволить визначити конкретні методи та інструменти, які можуть бути використані для залучення фінансування до реалізації різноманітних екологічних проектів і заходів (рис. 3.5).

Інвестиції в екологічні проекти фінансуються з державного бюджету, позабюджетних і бюджетних фондів охорони навколишнього середовища через субвенції, податкові пільги та гранти. Муніципальне фінансування здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів та спеціалізованих місцевих фондів.

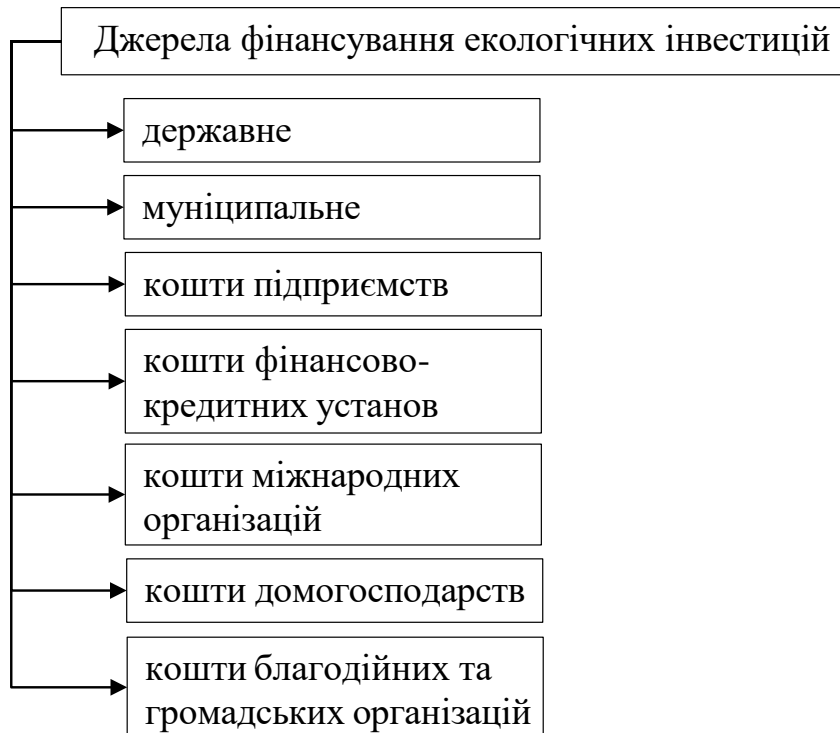

Рис. 3.5 Джерела фінансування екологічних інвестицій

Джерело: складено автором [14]

Враховуючи необхідність дотримання санітарних і екологічних стандартів, підприємства в Україні зазвичай фінансують екологічні інвестиції. У більшості випадків ці інвестиції здійснюються за рахунок власних коштів підприємства, державних асигнувань у рамках програм грантової підтримки чи пільгового кредитування. Вони рідко є добровільними.

Фінансові установи фінансують екологічні проекти за допомогою кредитування, як правило, у рамках державно-приватного партнерства з комерційними банками. Це пов'язано з тим, що вітчизняні банківські установи не цікавляться «екологічними кредитами», оскільки вони економічно не привабливі. Проекти такого типу фінансуються через державні програми за участю бюджетних коштів.

Нарешті, важливо відзначити, що міжнародні фінансово-кредитні установи беруть участь у фінансуванні екологічних інвестицій, оскільки їхня частка зараз є однією з найбільших. Для цього використовуються програми фінансової допомоги, гранти та цільові пільгові кредити.

Інвестори в екологічні проекти в Україні можуть бути наступними донорами:

1. У минулому Європейський банк реконструкції та розвитку фінансував екологічні інвестиції в Україну за кількома основними програмами: USELF — кредитна лінія на суму до 140 млн євро, яка сприяє реалізації проектів із використанням відновлюваних джерел енергії в Україні; - у 2007 році ЄБРР заснував UKEEP як кредитну лінію, яка надає цільове фінансування приватним компаніям в Україні для реалізації проектів з енергозбереження та відновлюваної енергетики. Партнерськими фінансовими установами є місцеві комерційні банки, такі як «Укрексімбанк», «Банк Форум», «Кредитпромбанк», «ОТП», «Мегабанк» і «Райффайзен Банк Аваль».

– FINTECC — це грантове фінансування проектів з упровадження технологій у сфері пом'якшення кліматичних змін. Програма була заснована в 2016 році і триває три роки. Програма підтримується грантом у розмірі 7 млн. дол. США з Глобального екологічного фонду та 4 млн. євро з інвестиційного фонду «Сусідство Європейського Союзу». ЄБРР планує надати до 40 млн. євро кредиту в рамках програми.

2. Північна екологічна фінансова корпорація (NEFCO) зараз фінансує проекти в Україні в рамках двох програм:

- «Чисте виробництво» — надає приватному сектору кредит від 50 до 350 тис. євро;

- «Екоефективність» — фінансує муніципальний сектор і проекти, пов'язані з центральним опаленням або очищенням стічних вод на промислових підприємствах, і надає кредит від 100 до 400 тис. євро на строк від чотирьох до восьми років.

3. Глобальний екологічний фонд надає гранти країнам, що розвиваються та з перехідною економікою для проектів, пов'язаних із зміною клімату, біорізноманіттям, міжнародними водами, деградацією земель, озоновим шаром і стійкими органічними забруднювачами. Програма розвитку ООН, Програма ООН із навколишнього середовища, Світовий банк, Африканський банк розвитку, Азіатський банк розвитку (ADB), ЄБРР, Організація харчування та сільського господарства ООН, Міжамериканський банк розвитку, Міжнародний фонд розвитку сільського господарства та Організація розвитку промисловості ООН є виконавчими агенціями ГЕФ, які відповідають за виконання його завдань.

Міжнародні організації, такі як ООН, ЮНЕСКО, Світовий банк, Європейський інвестиційний банк, Європейська екологічна агенція та інші, беруть участь у реалізації екологічних проектів в Україні за посередництвом Міністерства екології та природних ресурсів [16]. Вони особливо активізувалися, коли Україна та ЄС зблизилися в рамках програми Східного партнерства.

Тим часом гранти та екологічні програми, які пропонують інші регіональні та міжнародні організації, набувають популярності. Зокрема, вітчизняні суб'єкти господарювання зараз мають можливість використовувати такі фінансові ресурси: Національний фонд охорони навколишнього середовища і водного господарства (Польща); Воєводський фонд охорони навколишнього середовища і водного господарства в Любліні (Польща); Центр світового моніторингу збереження біорізноманіття (Великобританія); Програма з охорони навколишнього середовища (Великобританія); Європейський науковий фонд (Франція); Фонд глобальних можливостей (Великобританія); Міжнародне товариство охорони фауни і флори (Великобританія).

У більшості випадків ці організації не займаються безпосереднім фінансуванням екологічних проектів, а проводять наукові дослідження щодо

збереження клімату, біологічного різноманіття, захисту довкілля від шкідливих дій людини тощо.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

У кваліфікаційній роботі уточнено теоретико-методологічні підходи в інвестиційній діяльності сільськогосподарських підприємств. На основі практичних рекомендацій запропоновано шляхи підвищення ефективності інвестицій в сільськогосподарських підприємствах Львівської області. Визначено стратегію розвитку інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Висновки дослідження полягають в наступному:

1. Поняття «інвестиційна діяльність» має важливе значення в науковому дослідженні розвитку та функціонуванні сільськогосподарських підприємств. Вона залежить від таких категоріальних понять як інвестування інвестиційний процес, інвестиційна політика тощо. Методологія дослідження інвестиційної діяльності повинна відповідати таким вимогам: інвестиції є рушійною силою національної економіки; безперервний рух інвестиційних ресурсів має переносити свою вартість на новостворену вартість; взаємовідносини між суб'єктами господарювання повинні будуватись на правовій основі.

2. З'ясовано сутність інвестицій як засобів, дій та інструментів фінансового забезпечення, регулювання та стимулювання суб'єктів господарювання через вплив на їхній соціально-економічний розвиток. Ключовими напрямками впливу цих засобів, дій та інструментів є ефективне забезпечення інвестиційними ресурсами підприємств. З'ясовано, що розвиток інвестиційного ринку забезпечить підприємствам оптимальну структуру капіталу. Доведено, що на прибутковість сільськогосподарських підприємств впливає сприятливий інвестиційний клімат.

3. Обґрунтовано, що на сільськогосподарські підприємства впливають сформовані в країні економічні відносини. Їх діяльність залежать від наявності накопичених ресурсів суб'єктами господарювання, а також від розподілу і перерозподілу фінансових активів. Оскільки, в інвестиційній

діяльності сільськогосподарських підприємств відіграє фінансовий ринок, то тісна співпраця між товаровиробниками і фінансовими посередниками сприятиме успішно розвиватись економіці держави. Ринок фінансових послуг дасть можливість аграріям оптимізувати фінансові ресурси, а також ефективно використовувати їх у своїй інвестиційній діяльності.

4. Хоча Львівщина є інвестиційно привабливою, що сприяло підвищенню її економічного потенціалу, і має свої пріоритетні напрямки, все ж таки існують проблеми, пов'язані з:

- Недостатністю фінансування (малий та середній бізнес стикається зі складнощами в доступі до дешевих кредитів).
- Зношеністю техніки: значна частина фермерів користується застарілим обладнанням.
- Логістичними обмеженнями: нестача сучасних складів та переробних підприємств.
- Військовими ризиками: хоча регіон є відносно безпечним, загальна економічна нестабільність впливає на інвесторів.

Підприємства, які прагнуть продовжувати розвиватися, збільшувати свою прибутковість і стати більш конкурентоспроможними, повинні зосередитися на підвищенні економічної ефективності своїх інвестицій, що визначено в третьому розділі основні шляхи досягнення цієї мети.

Отже, підвищення економічної ефективності інвестицій є багатограним процесом, що потребує комплексного підходу, адаптації до сучасних технологій і активної роботи зі зниженням ризиків. Успіх залежить від чіткої стратегії, раціонального використання ресурсів та вдосконалення управління.

Бібліографічний список

1. Активізація і підвищення ефективності інвестиційних процесів на підприємствах / Хобта В. М., Попова О. Ю., Мешков А. В. / НАН України. Ін-т економіки пром-сті. МОН України ДонНТУ. Донецьк, 2005. 343 с.
2. Балацький О. Ф. Управління інвестиціями : навч. посіб. / Балацький О. Ф., Теліженко О. М., Соколов М. О. – Суми : Університетська книга, 2004. – 232 с.
3. Бечко П.К., Власюк С.А., Пономаренко О.В., Нагорний В.І. Економічна сутність кредиту і його роль у розвитку банківського кредитування аграрного бізнесу. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2021. Вип. 98 (2). С. 41—50
4. Білоус С. П., Новотний С. В. Проблеми інвестування регіонального АПК в умовах воєнного часу. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-49>
5. Біляк Т.О. Проблеми фінансового забезпечення екологічної безпеки в Україні. Формування ринкових відносин в Україні; редкол.: І.Г. Манцуров (гол. наук. ред.) та ін. 2016. № 5. С. 76–79.
6. Белінська Я.В., Чаплигін О.В. Оцінка економічної ефективності інвестицій в енергоефективні проекти. Економічний часопис – XXI. 2013. № 11–12. С. 103–106.
7. Бланк І. О. Інвестиційний менеджмент : підручник /І. О. Бланк, Н. М. Гуляєва. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. – 398 с.
8. Вишницька О.І. Екологічні інвестиції: сутність, класифікація, принципи та напрями реалізації. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка». 2013. № 2. С. 51–58.
9. Вяткін П. С. Інвестиційні ресурси сільськогосподарських підприємств. URL: https://chdtu.edu.ua/files/feu/Pratsi/KEU/Viatkin/invest_res.pdf
10. Гуткевич С. О. Організація управління інвестиційним процесом (в

аграрному секторі України) : навч. посіб. / Гуткевич С. О. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2003. 61 с.

11. Демчук Н. І. Інвестиційне забезпечення сільськогосподарських підприємств. Агросвіт. 2016. Вип. 24. С. 2126. URL:

http://www.agrosvit.info/pdf/24_2016/5.pdf

12. Доскіч В. Екопроекти в Україні: міжнародна допомога. URL:

<https://ecology.unian.ua/1286870-eko-proekti-v-ukra-mijnarodna-dopomoga.htm>

13. Калетнік Г.М., Козяр Н.О. Стратегічні підходи до інвестування аграрного сектору України в сучасних умовах розвитку АПК. Економіка АПК. 2020. № 12. С. 81—89

14. Каменєва Н.В. Дискретна модель оптимізації стратегії екологічного інвестування на промислових підприємствах. Актуальні проблеми економіки. 2016. № 1. С. 348–360.

15. Колотуха С.М. Мельник К.М., Пономаренко О.В. Проблеми фінансово-кредитного забезпечення аграрного сектору економіки. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2021. Вип. 98 (2). С. 123—134

16. Костюк У.З. Фінансування природоохоронної діяльності в Україні: сучасний стан та шляхи покращення. Інноваційна економіка. 2015. № 1. С. 181–186.

17. Кучеренко Ю. А. Особливості інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2018. Вип. 7. С. 82–85. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2018/18.pdf

18. Кухленко О. Стратегія інвестиційної діяльності в Україні / Кухленко О., Смірнова О. // Економіка України. – 2002. – № 11. – С.22–27.

19. Левандівський О.Т. Організаційно-економічні засади інвестиційної діяльності у сфері агробізнесу: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. Ун-т ім. Василя Стефаника", 2020. 347 с

20. Лук'яник М. М. Сутність інвестицій як економічної категорії. Вісник Сумського нац. аграр. ун-ту. Серія «Фінанси і кредит». 2003. №2. С. 107–

110.

21. Моргун О. В. Напрями розвитку молочної галузі і молокопереробної промисловості / О. В. Моргун // Економіка АПК. – 2009. – № 7. – С. 62–66.

22. Поліщук Н.В. Теоретико методичні аспекти кредитування підприємств сільського господарства за умов сталого розвитку. Бізнеснавігатор. 2018. Вип. 1 (2). С. 126—129.

23. Пашенко Ю. Стан і перспективи функціонування ринку лізингових послуг у сільському господарстві. Agricultural and resource economics: international scientific ejournal. 2020. Vol. 6. № 2. С. 91—107.

24. Пересада А. А. Інвестування : навч. посіб. / Пересада А. А. К. : КНЕУ, 2004. – 250 с.

25. Садура О., Агрес О. Роль лізингової діяльності в аграрній сфері економіки. Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Економіка АПК. 2019. № 26. С. 104—107

26. Статистичний збірник Сільське господарство Львівської області/за редакцією Г.М. Корисько. Львів: Головне управління статистики у Львівській області, 2023. 183с.

27. Скидан О.В., Лисогор Ю.І. Інвестиції в аграрний сектор економіки як основа формування продовольчої безпеки держави. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 18. С. 6—8.

28. Свиноус І. В., Ібатуллін М. І., Сало І. А., Трофімова Г. В., Рудич О. О., Свиноус Н. І. Економічні аспекти інвестиційної діяльності в сільському господарстві. Продовольчі ресурси. 2021. Т. 9. № 17. С. 233243. DOI: <https://doi.org/10.31073/foodresources2021-17-23/>

29. Тітенко З. М., Гудзь О. В. Особливості інвестиційної діяльності аграрних підприємств. DOI: <http://doi.org/10.31548/bioeconomy2019.01.128>

30. Нечипорук О. В. Проблема залучення іноземних інвестицій в Україні під час війни. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-6>.

31. Одноріг М. А. Особливості інвестиційної діяльності в аграрному

- секторі. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2015. Вип. 126 (частина II). С.108–115. URL:<http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2823/2531>
32. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>)
33. Федченко К.А. Теоретичні аспекти розвитку «зелених інвестицій» як інструменту фінансування еколого орієнтованих заходів. Економіка. Фінанси. Право. 2017. № 12. С. 10–13.
34. Татаренко Н. О. Теорії інвестицій : навч. посіб. Поручник. – К. : КНЕУ, 2000. – 160 с.
35. Тулай О.І. Державна фінансова підтримка охорони навколишнього природного середовища як необхідна умова сталого людського розвитку. Актуальні проблеми економіки. 2016. № 1. С. 200–208.
36. Цибуляк А.Г. Використання іноземних інвестицій в реалізації екологічних проектів. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 17. С. 17–20.